

Karlova Univerzita v Praze Právnická fakulta

Katedra občanského práva

ROZHODOVÁNÍ ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR A JEHO VLIV NA CIVILNÍ SOUDNÍ ŘÍZENÍ

Diplomová práce

Autor: Jan Bartoš

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Datum: 19. prosince 2012

Praha, 2012

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Neuděluji tímto souhlas se zpřístupněním práce, a to ani pro studijní nebo výzkumné účely.

V Praze dne 19. prosince 2012

Jan Bartoš

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval především vedoucí mé práce, paní prof. Winterové, za to, že mi byla při vytváření koncepce i po celou dobu psaní trpělivou oporou.

Dále bych rád poděkoval doc. Zdeňku Kühnovi za skvělý, vstřícný přístup a inspirativní podněty ke druhé kapitole a Vojtěchu Bartošovi za kritické připomínky, které mi pomohly udržet správný směr.

Nemohu opomenout ani Evu Lukešovou, která mi byla ve svém volném čase gramatickou korektorkou a stylistickou múzou. .

Obsah

Obsah.....	4
Seznam zkratk.....	5
Úvod.....	6
Kapitola I. – Odnětí věci, právo na zákonného soudce.....	7
1. K právní úpravě odnětí věci.....	7
2. Rozhodování ÚS o odnětí a přikázání.....	9
2.1 Návrh na zrušení právní úpravy.....	11
2.2 Ústavně konformní výklad.....	14
2.3 Závěr.....	16
Kapitola II. – Zásahy Ústavního soudu do právní úpravy dovolání.....	19
1. Návrh na zrušení možnosti neodůvodňovat rozhodnutí.....	21
2. Návrh na zrušení „nenárokového“ dovolání.....	25
2.1 Legitimace k podání ústavní stížnosti.....	26
2.2. Věcné posouzení návrhu.....	29
2.2.1 Regulace nápadu.....	31
2.2.2 Nepředvídatelnost rozhodování senátů NS.....	33
3. Nová úprava dovolání pod vlivem rozhodnutí ÚS.....	36
Kapitola III. – Vybrané otázky k náhradě nákladů exekučního řízení.....	39
1. Náhrada nákladů dle úpravy do 31.12.2007.....	41
2. Náhrada nákladů dle úpravy po 1.1.2008.....	45
Závěr.....	51
Použitá literatura a zdroje.....	53
1. Knihy, články a elektronické zdroje.....	53
2. Judikatura.....	54
2.1. Ke kapitole I.....	54
2.2 Ke kapitole II.....	55
2.3 Ke kapitole III.....	57
Summary.....	59
Klíčová slova.....	60

Seznam zkratek

EŘ – zákon č.120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

ESLP - Evropský soud pro lidská práva

ET – vyhláška č. 330/2001 Sb., „exekuční tarif“

EÚLP – Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

LPS – zákon. č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

NS – Nejvyšší soud České republiky

OSŘ – zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

PSP ČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SŘS – zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní

SSD – Spolkový soudní dvůr

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

ÚS – Ústavní soud České republiky

Úst. – zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

VSP – Vrchní soud v Praze

ZSS – zákon č. 6/2006 Sb., o soudech a soudcích

ZÚS – zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

Úvod

Úkolem Ústavní soudu je bdít nad dodržováním základních zásad, na kterých je vybudován právní řád demokratického státu, plynoucích především z Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod. Formálně vyčleněn ze soustavy ostatních soudů, přesto jaksi „nade všemi“ obecnými soudy, ovlivňuje Ústavní soud svými rozhodováními celý právní řád. Zcela logicky se tak jeho judikatura musí odrážet i v civilním soudním řízení. Snažil jsem se v této práci postihnout jeho vliv jak na řízení před obecnými soudy, tak na podobu procesních předpisů, které jsou jeho zákonnými mantinely. Možná trochu v rozporu s názvem opomím mechanismus tvorby rozhodnutí a jeho procesní náležitosti. O účincích rozhodnutí se zmiňuji, obecně je ale nerozvádím ani nevysvětluji. Budu rád, když bude moje práce považována za nástin uvažování ústavních soudců při konfrontaci každodenních problémů se základními zásadami, na kterých stojí náš právní řád. Od čtenáře očekávám, že bude alespoň v základních rysech seznámen s principy fungování Ústavního soudu, s procesním rámcem, v němž se jeho činnost odehrává, a s obecnými důsledky jeho jednotlivých rozhodnutí, jak vyplývají zejména z Ústavy ČR a ze zákona o ústavním soudu. Ostatně toto téma je komplexně zpracováno jak na úrovni výukové, tak na úrovni odborné, takže necítím, že bych mohl přinést cokoli nového.

Tato práce oproti zvyklostem neobsahuje žádnou „obecnou část“. Je syntézou tří relativně samostatných civilně procesních témat, která i odděleně vznikala. Jejich konkrétní spojkou je pouze rámec rozhodování Ústavního soudu. První a závěrečná kapitola dokumentuje spíše vliv ÚS na rozhodování před obecnými soudy. Vyznívají tak praktičtěji a jsem si vědom toho, že budou pravděpodobně i působit čtivěji. Prostřední kapitola, rozsáhlejší a teoretičtější, zrcadlí vliv Ústavního soudu na vývoj právní úpravy jednoho konkrétního procesního institutu. Doufám, že se mi v jejich rámci povedlo poukázat na některé dílčí, ale i systémové problémy. Některé z nich popisuji jako uzavřené, jiné se pouze jako vyřešené tváří a jsem přesvědčen o tom, že jejich aktéři budou dříve nebo později hledat způsoby, jak je navzdory řečenému oživit.

Kapitola I. - Odnětí věci, právo na zákonného soudce

„V totalitním režimu není třeba zkorumpovat všechny soudce, postačí, když si režim pohlídá, že určité kauzy budou rozhodovány určitými „spolehlivými“ soudci, aby bylo dosaženo žádoucích verdiktů ve věcech, na nichž má politický režim eminentní zájem.“

Tomáš Langášek¹

1. K právní úpravě odnětí věci

Povinnost neměnného obsazení rozhodovacích útvarů v civilním soudnictví je jedním z projevů práva na zákonného soudce. Vzhledem k vývoji na území ČR mezi lety 1948 a 1989 není divu, že tato zásada byla akcentována jako jedna ze základních podmínek spravedlivého procesu. Projevovalo se to mimo jiné také tím, že do roku 2001 české civilní právo procesní, na rozdíl od práva trestního, jak na to poukazuje důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., neobsahovalo institut odnětí a přikázání věci. Díky tomu² jsme mohli být svědky „soudního ping-pongu“, v extrémních případech hraničícího s odepřením spravedlnosti. Tento stav byl dlouhodobě neudržitelný, na nepřiměřenou délku soudního řízení v ČR poukazovaly i Evropské instituce a průtahy v řízení jako součást práva na spravedlivý proces byly jedním z nejčastějších žalobních důvodů před Evropským soudem pro lidská práva (dále též „ESLP“). Proto byl „velkou novelou OSŘ“ (zákonem č. 30/2000 Sb.) do právní úpravy OSŘ začleněn institut odnětí věci, tehdy jako ust. § 221 odst. 3 OSŘ. Dnes tuto úpravu obsahuje odstavec druhý, podstata však zůstala nezměněná. Současná právní úprava zní:

„(2) Zruší-li odvolací soud rozhodnutí proto, že nebyl dodržen závazný právní názor (§ 226 odst. 1, § 235h odst. 2 věta druhá a § 243d odst. 1) nebo že v řízení došlo k závažným vadám, může nařídit aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně, kterému je nadřízen.“

¹ Langášek, Tomáš, 2010 cit. dle MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 195. ISBN 978-80-7357-748-3.

² Pochopitelně nejen díky nemožnosti věc odejmout a přikázat jinam. Minimálně stejně významné byly výkladové spory mezi soudy jednotlivých stupňů, jak se pomalu prosazoval nový způsob právního myšlení a výkladu práva.

Zásada zákonného soudce se v původní úpravě projevovala tak, že v případě zrušení původního rozhodnutí a vrácení věci zpět měl povinnost zásadně rozhodnout stejný prvostupňový soud a v jeho rámci stejný soudce/senát. Účelem úpravy, jak už jsem výše zmínil, bylo zrychlit soudní řízení, pokud možno zabránit zbytečným průtahům a umožnit účastníkům dříve dospět ke konečnému rozhodnutí ve věci. Novou právní úpravou bylo umožněno, aby si vyšší soud mohl vynutit prosazení závazného právního názoru vysloveného v řízení odvolacím, dovolacím a také v řízení, v němž se rozhoduje o žalobě pro zmatečnost.

Důvodová zpráva k zákonu uvádí: „Zruší-li odvolací soud rozhodnutí proto, že nebyl dodržen závazný právní názor nebo u soudu prvního stupně došlo k závažným vadám, jde o tak vážné pochybení, že je tu obava, zda další řízení provedené stejným senátem (samosoudcem), popřípadě u stejného soudu, může vést ke skončení věci zákonu odpovídajícím způsobem. Odvolacímu soudu se proto poskytuje (obdobně jako je tomu v trestním řízení – srov. § 262 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů) možnost v odůvodněných případech nařídit, aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), nebo přikázat věc k dalšímu řízení jinému soudu prvního stupně“³

Pro možnost odnětí věci musí být splněna alespoň jedna z alternativně vymezených podmínek. První z nich je, že soud, který opětovně rozhoduje po zrušení svého předcházejícího rozsudku ignoruje závazný právní názor vyjádřený v rozhodnutí o odvolání/dovolání/zmatečnostní žalobě. Tento důvod se jeví být jasným a nesporným, přesto se při jeho výkladu objevili rozpory, na které se pokusím poukázat v závěrečné pasáži této kapitoly. Z druhé podmínky, definované neurčitým právním pojmem (závažné vady), je na první pohled zřejmé, že její přesné ohraničení bude věcí výkladu. Na výklad zákonodárce jsem upozornil výše, povahu vad rozebírá také jeden z komentářů k OSŘ: „[...] , nýbrž mohou spočívat i ve vadách dosavadního průběhu řízení, jde-li o vady tak závažné, že přezkoumávané rozhodnutí – jinak bezvadné – nemůže v jejich důsledku obstát. Při rozhodování podle § 221 odst. 2 musí odvolací

³ Cit. dle POKORNÝ, Milan a Alena WINTEROVÁ. *Občanský soudní řád a předpisy související*. 9., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2001, str. 366. ISBN 80-7201-269-x.

soud přihlédnout k závažnosti zjištěných pochybení a zvážit, zda je toto opatření skutečně nezbytné pro včasné a náležité rozhodnutí ve věci. Rozhodne-li soud podle § 221 odst. 2, nemohou se soudci, kteří ve věci dříve jednali a rozhodli, na dalším projednávání podílet.“⁴ K důvodům přikázání se vyjádřil i Nejvyšší soud (dále též „NS“), jenž ve svém rozhodnutí 29 Odo 551/2006 v daném případě dovedl, že neznalost judikatury svědčící ve prospěch účastníka, nota bene pokud se jí účastník výslovně dovolává, je vadou řízení, pro kterou lze naříditi přikázání věci jinému senátu.

V důsledku naplnění výše uvedených podmínek může nadřízený soud rozhodnout o přikázání věci tak, aby v dalším řízení rozhodoval jiný senát/samosoudce téhož soudu, nebo jiný soud prvního stupně z jeho obvodu. „Z povahy věci vyplývá, že zatímco jiný soud, jemuž se věc přikazuje bude určen přímo ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu, jiný senát (samosoudce), který má v dalším řízení věc z rozhodnutí odvolacího soudu projednat a rozhodnout, bude určen teprve rozvrhem práce, popř. rozhodnutím předsedy soudu prvního stupně (§ 2, 2a JŘ).“⁵

2. Rozhodování ÚS o odnětí a přikázání

K důvodům odnětí a přikázání věci dostal příležitost vyjádřit se také Ústavní soud (dále též „ÚS“). Stalo se tak v rozhodnutích o individuálních ústavních stížnostech dostupných pod sp. zn. IV ÚS 170/08 a IV. ÚS 956/09. V databázi ústavního soudu lze nalézt dalších 12 formálně bezvadných návrhů, vztahujících se k ust. § 221 odst. 2 OSŘ, všechny odmítnuty bez věcného projednání usnesením pro zjevnou neopodstatněnost dle § 43 odst. 2 písm. a).⁶ V usnesení sp. zn. IV ÚS 111/04, v němž žadatel návrh na zrušení rozhodnutí odvolacího soudu o přikázání věci jinému samosoudci spojil

⁴ *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 sv., str. 1164. ISBN 978-80-7357-460-4.

⁵ ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9. 2009*. 4. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.9. 2009. Praha: Linde, 2009, str. 750. ISBN 978-80-7201-769-0.

⁶ Usnesení sp. zn. I. ÚS 71/97, IV. ÚS 111/04, III. ÚS 776/06 II. ÚS 1667/09, II. ÚS 146/10, I. ÚS 1019/10, I. ÚS 1220/10, IV. ÚS 2055/10, III. ÚS 3184/10, IV. ÚS 3663/10, I. ÚS 2686/11, II. ÚS 1898/10 dle systému NALUS dostupném z: <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>, při vyhledávání nálezů i usnesení pro parametry: „zák. č. 99/1963 Sb., § 221 odst. 2“, „zamítnuto“, „odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost“.

s návrhem na zrušení § 221 odst. 2 (v tehdejší znění OSŘ § 221 odst. 3) připustil ÚS ústavní stížnost ve vztahu k probíhajícímu řízení s konstatováním, že zmíněný ústavní imperativ (právo na zákonného soudce) se sluší pokládat za zcela neopominutelnou podmínku řádného výkonu té části veřejné moci, která soudům byla ústavně svěřena, a že námitka porušení čl. 38 odst. 1 Listiny vznesená po skončení celého řízení by zjevně nebyla efektivní. Ad rem poukázal na to, že v rámci incidentní kontroly norem není oprávněn řešit obecnou zneužitelnost daného ustanovení, nýbrž pouze konkrétní zneužití v jednotlivém případě, kterému lze předejít ústavně konformním výkladem, což ve své judikatuře ÚS dlouhodobě preferuje. Zajímavostí tohoto usnesení je ještě odmítnutá námitka stěžovatele, že teleologickým výkladem první hypotézy ust. § 221 odst. 2 (nebyl –li dodržen závazný právní názor) lze dovodit, že věc není možno přikázat jinému soudci již v prvním odvolacím řízení, přičemž, dle mého názoru, toto lze dovodit i pouhým gramatickým výkladem.

Stěžejní argumentaci poskytnul ÚS v nálezu sp. zn. IV. ÚS 956/09. V tomto řízení brojí stěžovatelka řádně podanou a přípustnou ústavní stížností proti rozhodnutí⁷ Vrchního soudu v Praze (dále též „VSP“), kterým byl zrušen rozsudek prvního stupně a věc pro další řízení přikázána v souladu s § 221 odst. 2 OSŘ jinému soudci, a to pro závažné vady řízení. Napadený výrok II zněl: *„Vzhledem ke shora uvedeným vadám řízení nařídil odvolací soud podle ustanovení § 221 odst. 3 o. s. ř., aby v dalším řízení věc projednal a rozhodl o ní jiný samosoudce. Při přijetí tohoto opatření zohlednil závažnost procesních pochybení samosoudce soudu prvního stupně, spočívajících zejména v nerespektování zásady koncentrace řízení, provádění důkazů ke skutečnostem, které nebyly vůbec tvrzeny, popř. tvrzeny až v závěrečném návrhu žalované, v nerespektování práva účastníků vyjádřit se ke všem důkazům, které byly provedeny.“*

Podle jejího mínění došlo tímto rozhodnutím k nepřipustnému zásahu do jejího práva na zákonného soudce garantovaného čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „LPS“). V souvislosti s tím podala v souladu s ust. § 74 zákona o ústavním soudu (dále jen „ZÚS“) návrh na zrušení § 221 odst. 2 OSŘ, a to ve slovech „nebo že v řízení došlo k závažným vadám“. Mimoto ještě podala procesní návrhy na odložení

⁷ Usnesení č.j. 1 Co 349/2008-322.

vykonatelnosti výše citovaného usnesení (§ 79 odst. 2 ZÚS) a na postup dle § 39 ZÚS (naléhavost věci).

2.1 Návrh na zrušení právní úpravy

Návrh na zrušení právní normy, kterým se ÚS zabýval jako první, opírala stěžovatelka o následující tvrzení:

a) Ochrana účastníka řízení před libovůlí při obsazování soudů. Tvrzený důvod přikázání „závažné vady řízení“ je vágní, jeho obsah je závislý na uvážení konkrétního odvolacího soudu (senátu), čímž pádem jeho zneužití k účelovému obsazování soudů nelze vyloučit.

b) Odvolací soud by měl primárně posuzovat rozhodnutí dle tvrzených dovolacích důvodů a zaměřit se nejprve na jejich nápravu formou zrušení nebo změny vadného rozhodnutí s přesnou specifikací nalezených vad. Tuto nápravu lze zjednat vyslovením zásadního právního názoru dle první části hypotézy § 221 odst. 2. Dodává, že přesto, že i na tento postup lze nazírat jako na zásah do práva na zákonného soudce, je jeho existence odůvodnitelná zájmem na zajištění jednotnosti a předvídatelnosti soudních rozhodnutí ve skutkově totožných případech. Měnit obsazení soudu prvního stupně by měl odvolací soud pouze tehdy, jestliže by závažnou vadu řízení, mající za následek nezákonnost přezkoumávaného rozhodnutí, nebylo možno odstranit jinak než právě změnou v osobě soudce.

c) Neexistuje vada řízení, již by kvalifikovaný samosoudce či senát nebyl schopen odstranit. Kdyby skutečně šlo o neodstranitelnou vadu, pak by nemělo smysl rozhodnutí soudu prvního stupně rušit a odvolací soud by měl rozhodnout sám.

d) Je-li příčinou vytýkaných vad práce konkrétního soudce, nelze to řešit přikázáním věci jinému soudci, nýbrž kárným řízením.

Vrchní soud se omezil pouze na konstatování, že jeho postupem nedošlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky, poukázal na to, že právo garantované čl. 38 odst. 1 není bezbřehé, a že soudy do něj ve své rozhodovací činnosti běžně zasahují – např. rozhodování dle § 14 OSŘ byla v projednávané věci vyloučena soudkyně JUDr. L. Ř.

Vedlejší účastníci se k této argumentaci připojili, namítali, že postup dle § 221 odst. 2 není jediným procesním postupem, který zasahuje do práva zákonného soudce a jako příklad uváděli vyloučení soudce z projednávání pro podjatost.⁸ Dále poukázali na podobnou úpravu v trestní řádu⁹, na srovnatelnou úpravu tohoto institutu v sousedních zemích¹⁰ a odkázal na názory vyslovené ÚS ve výše zmíněných usneseních, ve kterých nikdy ÚS neshledal dotčenou úpravu protiústavní.

Vlastní přezkum

Před vlastním přezkumem ústavní soud připomněl, že k přípustnosti návrhu na zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení (§ 74 ZÚS) postačí, tvrdí-li stěžovatelka, že její ústavně zaručené právo bylo porušeno rozhodnutím, které bylo napadeno ústavní stížností.

Z věcného hlediska je zřejmé, že čl. 38 LPS obsahuje v prvním a druhém odstavci dvě navzájem si konkurující práva. Jak pregnantně shrnuje v komentáři k listině H.Baňouch: *„Při intelektuálně poctivé analýze zjistíme, že právo na zákonného soudce a právo na projednání věci bez průtahů mohou z dlouhodobého hlediska působit proti sobě, resp. že absolutní uchování a dodržení jednoho, není možné bez jisté míry narušení druhého.“*¹¹ Tuto úvahu provedl i ústavní soud a obě ustanovení podrobil klasickému testu proporcionality. Na jedné straně poměřoval právo na zákonného soudce, jehož prvotním smyslem je především vyloučit svévolnou manipulaci při přidělování věcí jednotlivým soudcům, tzn. zajistit nestranné rozhodování nezávislým soudcem (nález ÚS sp. zn. II. ÚS 1009/08).¹² Zásada zákonného soudce podle něj představuje jednu ze základních záruk nezávislého a nestranného rozhodování v podmínkách liberální demokracie¹³ na rozdíl od systémů totalitních nebo autoritářských, které naopak ovlivňováním přidělování věcí dosahují prosazení stranické vůle. Tento ústavní příkaz zákonného určení soudce je doplněn příkazem vyjádřeným v první větě čl. 38 – nikdo nesmí být

⁸ Řízení dle § 14 OSŘ.

⁹ § 262 věta první zák. č. 141/1961 Sb.

¹⁰ Čl. 386 § 5 polského občanského soudního řádu (Kodeks postepowania ciwilnego) a § 563 odst. 1 německého občanského soudního řádu (Zivilprozessordnung).

¹¹ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxv, str. 789. ISBN 978-80-7357-750-6.

¹² Cit z dle nálezu sp. zn. IV. ÚS 956/09, str. 7, bod 21.

¹³ *Ibid.* včetně odkazu na dřívější nálezy sp. zn. III. ÚS 232/95, III. ÚS 529/08.

svému zákonnému soudci odňat. Jinými slovy řečeno, ústavní garance se vztahují jak na způsob ustavení senátu (samosoudce), který bude ve věci účastníka rozhodovat, tak na stabilitu obsazení soudu, projevující se zákazem svévolné změny v jeho složení. Z výše napsaného plyne, že příkázání věci jinému soudci je zásahem do práva garantovaného čl. 38 odst. 1 LPS, nikoliv nutně co do způsobu ustavování soudce, ale zajiště do garantované stability obsazení soudu. Na druhou miskou vah položil právo na projednání věci v řádné lhůtě a bez zbytečných průtahů

Standardní test proporcionality probíhá ve třech krocích. V prvním kroku se zjišťuje, zda posuzovaný zásah je schopen způsobit zamýšlený důsledek, tzv. test vhodnosti. Příkázání k projednání jiným soudcem/senátem přispívá k naplnění práva na spravedlivý proces – projednání věci bez průtahů, a proto je takové ustanovení vhodné.

Ve druhém kroku se zjišťuje, zda neexistuje ze všech v úvahu připadajících variant šetrnější prostředek, stále ještě schopný dosáhnout zamýšleného cíle, tzv. princip potřeby. Při posuzování je třeba uvážit všechny myslitelné zásahy, které by byly schopné zabránit průtahům v řízení, ale na právo zákonného soudce měly menší vliv než příkázání dle § 221 odst. 2. Stěžovatelka v řízení o ústavní stížnosti např. navrhuje, že průtahy způsobené soudcem se mohou řešit zahájením kárného řízení. Podle mého názoru tento prostředek ale neprochází již prvním stupněm testu proporcionality, není vhodný – není schopný ovlivnit proces s okamžitou účinností ve prospěch jeho účastníků, a jak uvádí přímo v nálezu ÚS „*ani případně kárně potrestaný soudce nemusí zajistit zdárný průběh řízení*“¹⁴

Ve třetím kroku se pak porovnává zda dosažený účinek není nepřiměřený ve vztahu k omezení kolidujícího práva, tzv. test proporcionality v užším slova smyslu. Zde je třeba vidět, že napadené ustanovení je koncipováno jako výjimka z ústavně garantovaného práva a jako takovou je jí třeba vykládat (jako každou výjimku z pravidla) restriktivně. Ústavní soud cituje z důvodové zprávy, ve které zákonodárce, vědom si ohrožení ústavního práva na zákonného soudce, předpokládá nejen jeho ústavně konformní výklad, ale hlavně jeho velmi výjimečné využívání. V důvodové

¹⁴ Ibid. str. 8, bod 26.

zprávě zákonodárce podmínil použití tohoto ustanovení skutečností, že „*důvodem zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně je závažný charakter vady (tedy nikoli běžné), a navíc zdůraznil, že postoupení není ani v těchto případech namíste vždy - pouze tehdy, když podle úsudku odvolacího soudu podepřeného konkrétními skutečnostmi je zde důvod k obavě, zda by řízení skončilo odpovídajícím způsobem, pokud by se konalo před tímž senátem (samosoudcem) či soudem*“¹⁵. Lze tedy uzavřít, že napadené ustanovení jako takové je v souladu s ústavním pořádkem, nicméně klade značné nároky na aplikující orgán a musí být vykládáno v přímé návaznosti na čl. 4 odst. 4 LPS. Z hlediska řízení o ústavní stížnosti je třeba přezkoumat, zda se vrchní soud při svém rozhodování držel výše popsaných maxim. Ústavní stížnost byla v tomto bodě odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

2.2 Ústavně konformní výklad

V eventuálním petitu stěžovatelka požadovala, shledá –li ÚS napadenou zákonnou úpravu ústavně konformní, aby zrušil rozhodnutí VSP ve výroku o přikázání (výrok II viz výše) pro ústavně nepřípustný, extenzivní výklad § 221 odst. 2. Odkázala přitom na výše zmiňovanou důvodovou zprávu k novele OSŘ, již se zavádí předmětné ustanovení¹⁶ a dále poukázala na to, že odvolací soud smí toto ustanovení využít toliko v případě, že „*by existoval oprávněný důvod k obavě, že řízení nebude vedeno v souladu s právním názorem odvolacího soudu a v souladu se zákonem, bude-li se konat před tímž senátem, resp. samosoudcem*“ a tento svůj závěr je povinen náležitě odůvodnit, což však VSP v napadeném usnesení neučinil.

Stěžovatelka se domnívá, že vytýkané vady, jakkoliv i mnohé z nich lze považovat za sporné, byly řešitelné vrácením věci se závazným právním názorem jak dále postupovat. Dodala, že nelze presumovat, že soudce vázaný právním názorem dle něj nebude postupovat. Až ve chvíli, kdy by se tohoto názoru soudce nedržel, bylo by lze uvažovat o odnětí věci a přikázání jinému soudci. V poslední námitce také odmítla úvahy o analogii k postupu dle § 14 OSŘ, které je vázáno velmi krátkými lhůtami, z čehož je

¹⁵ Ibid. str.8, bod 27

¹⁶ Zák. č. 30/2000 Sb.

zřejmé, že rozhodnutí o vyloučení soudce náleží učinit co nejdříve v průběhu řízení, což je v rozporu s pravidlem obsaženým v § 221 odst. 2 OSŘ.¹⁷

Vrchní soud pouze zopakoval, že dle jeho názoru usnesení II. výrok usnesení č. j. 1 Co 349/2008-322 není v rozporu s čl. 38 odst. 1 LPS, připomněl, že závažná pochybení vytknutá soudci první instance byla takového rázu, že řízení nebylo možno považovat za spravedlivý proces, a byl dán důvod postupu dle § 221 odst. 2. Vedlejší účastník č. 5 se k této argumentaci připojil, uvedl, že zásah do ústavního práva (38 odst. 1 LPS) byl dán, proběhl však na základě zákona a sledoval legitimní cíl, kterým byl spravedlivý proces, jehož napadený soudce vinou závažných pochybení již nemohl být garantem. Některé další argumenty vrchního soudu, vedlejších účastníků i stěžovatelky stran nekompetentnosti konkrétních osob a obav založených na předchozích zkušenostech považují z části za zavádějící, z části za účelové a přičítám je na vrub příliš úzkým osobním a pracovním vazbám. V souladu se stěžovatelkou v nich neshledávám relevanci pro rozhodnutí a souhlasím, že tyto důvody, považují-li je strany opravdu za relevantní, jsou uplatnitelné v kárném řízení, nikoliv však v rámci řízení před ústavním soudem.

Ústavní soud navázal na výše předestřenu argumentaci a posuzoval, zda VSP postupoval dle zásady minimalizace zásahu a vykládal napadené ustanovení co možná restriktivně. Nakonec došel k závěru, že odvolací soud v usnesení č. j. 1 Co 349/2008-322, konkrétně v jeho druhém výroku neoprávněně zasáhl do ústavních práv stěžovatelky a napadený výrok zrušil. V odůvodnění vytknul odvolacímu soudu, že jeho aplikace ust. § 221 odst. 2 byla toliko mechanická, ve vyhotoveném rozhodnutí neprovedl úvahu dle výše naznačeného schématu, tj. nezabýval se kolizi základních práv a neodůvodnil, v čem předcházející řízení bez jeho zásahu hrozilo skončit zákonem reprobovaným výsledkem. Přiklonil se k argumentaci stěžovatelky, že pouhý výčet vad (jakkoliv závažných) není dostatečným zdůvodněním. Pro přiměřenost zásahu do práva na zákonného soudce, resp. jeho aspektu stability rozhodovacího tělesa, musí existovat vysoká pravděpodobnost, že řízení nebude ukončeno očekávaným způsobem. Dovodil, že v případě pochybností má odvolací soud povinnost vždy dát přednost stabilitě, a to

¹⁷ Nález sp. zn. IV. ÚS 956/09, str. 5, bod 11.

zejména v případě, že se jedná o rozhodnutí ve věci první, kdy soudci první instance ještě nebyl znám právní názor odvolacího soudu, a to jak v otázkách aplikovaného hmotného, tak procesního práva.

Již rozbor nedostatečného odůvodnění usnesení č.j. 1 Co 349/2008-322 postačil ústavnímu soudu k tomu, aby jej jako protiústavní zrušil. Díky tomu se bohužel nedostal k otázce posuzování vad samotných, resp. jejich výkladu v rámci základních práv garantovaných ústavou.¹⁸ Ústavní soud tak v nastíněné věci poskytl návod ústavně konformního postupu vyšších soudů, ale jen co do odůvodňování rozhodnutí. Spousta otázek zůstává nadále nezodpovězených. Jaké konkrétní vady v sobě ukrývají natolik silný defekt, že lze s vysokou pravděpodobností očekávat, že řízení neskončí meritorním rozhodnutím? Jaké vady lze soudu prvního stupně oprávněně vytýkat? Jak bude třeba hodnotit vytýkané vady u prvního podání oproti podání vrácenému odvolacím soudem se závazným právním názorem? Ústavní soud poskytuje pro futuro pouze lehké vodítko ve formě zdviženého prstu směrem k odvolacím soudům, když na závěr říká: *„Ústavní soud nicméně v této souvislosti zdůrazňuje, z hlediska možného opětovného rozhodování vrchního soudu v této věci, že důvodem pro postup dle § 221 odst. 2 občanského soudního řádu mohou být pouze závažné vady, ve smyslu vad zcela zásadních a zjevných, přičemž i tento pojem je třeba vždy interpretovat restriktivně a šetřit v maximální možné míře ústavně zaručená práva účastníků řízení.“*

2.3 Závěr

Ze všeho výše řečeného plyne především, že nedodržení závazného právního názoru a závažné vady řízení jsou dva rozdílné důvody, které je od sebe třeba lišit. Jsou-li vyčítané nedostatky rozhodnutí sice zásadní ale napravitelné, měl by odvolací soud zrušit napadené rozhodnutí a vrátit je se závazným právním názorem prvoinstančnímu soudu. Odvolací soudy totiž nejen disponují silou „většího razítka“, ale obecně větším rozhledem a zkušeností a dle mého názoru nemůže být soudci nižšího stupně vyčítáno špatné rozhodnutí a dojít k odebrání věci, aniž by dostal příležitost svou chybu napravit,

¹⁸ V usnesení sp. zn. IV. ÚS 111/04 poukázal na to, že výklad termínu závažná vada přísluší výhradně obecným soudům

nota bene projevuje-li aktivitu a je ochoten veřejně své rozhodnutí obhajovat. To by asi nebylo třeba zmiňovat, kdyby z věci projednávané ústavním soudem nečněla snaha zahalit rozdílnost právních názorů na věc pláštěm závažných procesních vad. Neshodne-li se však prvoinstanční soud ani na příště ve svém názoru s odvolacím soudem (tentokrát již vázán), pak lze sotva vidět překážky v odnětí věci a přikázání věci. „*Errare humanum est, in errore perseverare stultum.*“¹⁹

V otázce závažných vad lze jen těžko najít tak jasné závěry. Z projednávané věci vyplývá, že odvolací soud může těžko odůvodnit odnětí v konkrétní věci poukazováním na minulé rozpory ve věcně obdobných případech nebo na obecnou zkušenost s daným tělesem (soudcem/senátem) – např. poukazováním na jeho liknavost, chaotičnost, pracovní morálku apod. Jeví se mi také předpokládatelné, že by neobstál výše zmiňovaný judikát NS, jak je citován v komentářích: „*Důvodem, pro který může soud podle § 221 odst. 2 o.s.ř. ve zrušujícím rozhodnutí nařídit, aby v dalším řízení projednal a rozhodl jiný senát (samosoudce), je i to, že soud nižšího stupně ve zrušovaném rozhodnutí bez vysvětlení pominul judikaturu uveřejněnou ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ačkoliv se jí účastník řízení výslovně dovolal.*“²⁰, tedy že nerespektování publikované judikatury může být samo o sobě důvodem k odnětí věci. Podívám-li se ale na usnesení 29 Odo 551/2006 blíže, zjistím, že Nejvyšší soud vytýkal neznalost judikatury v dané věci jak soudu prvostupňovému, tak soudu odvolacímu, jenže pouze pro soud odvolací (resp. konkrétní senát) tuto skutečnost kvalifikoval jako dostatečný důvod pro odnětí věci a to pouze in eventum, protože primárně rozhodl o zrušení všech předchozích rozhodnutí ve věci a vrátil případ zpět prvoinstančnímu soudu se závazným právním názorem k rozhodnutí. Tento postup je ukázkovým příkladem restriktivního výkladu v duchu nálezu sp. zn. IV. ÚS 956/09 a je škoda, že z něj VSP při svém rozhodování nečerpal inspiraci.

Obecně lze shrnout, že budou-li vady prvoinstančního řízení napravitelné, měl by odvolací soud volit variantu zrušení a vrácení věci se závazným právním názorem

¹⁹ Lucius Annaeus Seneca: „Chybovat je lidské, trvat na omylu hloupé.“

²⁰ ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9. 2009.* 4. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.9. 2009. Praha: Linde, 2009, s. 751. ISBN 978-80-7201-769-0. *Občanský soudní řád: komentář.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 sv., str. 1165. ISBN 978-80-7357-460-4.

(restriktivní výklad), pokud nemá zcela konkrétní a odůvodněnou obavu, že řízení před původním soudem nebude moci být uspokojivě - tedy jak z hlediska časového, tak z hlediska věcného - skončeno.

Kapitola II. – Zásahy Ústavního soudu do právní úpravy dovolání

Na základě čl. 87 odst. 1 písm. a) je ústavní soud oprávněn ke zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení pro jeho rozpor s ústavním pořádkem.²¹ Činí tak v proceduře dle § 64 a násl. ZÚS. O podaných návrzích rozhoduje plénum dle § 11 odst. 2 písm. a) ZÚS a jeho výrok má všeobecnou závaznost (erga omnes). Kontrola ústavnosti norem může probíhat ve dvou podobách. Jednak jako kontrola abstraktní, které se vyznačuje tím, že úzce vymezené (kvalifikované) aktivně legitimované subjekty (§ 64 odst. 1 a), b) ZÚS) mohou podat návrh na zahájení řízení kdykoliv po dobu platnosti dané normy a plénum ÚS posuzuje její obecný rozpor s ústavním pořádkem. Naproti tomu stojí incidentní kontrola norem, jejíž okruh aktivně legitimovaných subjektů je širší (§ 64 odst. 1 c), e), odst. 3, 4 ZÚS), ale návrh může být podán pouze v souvislosti s namítanou protiústavností normy aplikované v konkrétní věci.

Za dobu své existence dospěl při své činnosti ÚS k devíti rozhodnutím, jimiž vyslovil protiústavnost některého z ustanovení OSŘ.²² Dvěma z nich týkajícím se institutu dovolání věnuji samostatné oddíly této kapitoly. Učinil tak v nálezech:

1) Pl. ÚS 30/95, vyhlášený pod č. 31/1996 Sb. S účinností od 1.7.1996 zrušil § 2001 odst. 2 OSŘ (ve znění zákona 152/1994 Sb.), který neumožňoval v řízení o stížnosti proti vydání osvědčení o zvolení členem zastupitelstva v obci mít postavení účastníka

²¹ ÚS samozřejmě vykonává vliv na civilní řízení i postupem dle čl. 87 odst. 1 písm. b) a § 64 odst. 2 ZÚS - rozhodováním o zrušení podzákoných předpisů – např. z poslední doby v souvislosti s ostře sledovanými náklady exekučních řízení nálezy I.ÚS 3171/09, IV. ÚS 1881/11 (oba co do zrušení podzákoných předpisů odmítavé) nebo Pl. ÚS 8/06 (zrušena ust. § 5 odst. 1 věty druhé vyhlášky č. 330/2001 Sb., ust. čl. II bodu 1 vyhlášky č. 233/2004, kterou se mění vyhláška č. 330/2001 Sb., ust. čl. II vyhlášky 291/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 330/2001 Sb.). Tato řízení ponechávám záměrně stranou.

²² Nálezy sp. zn. Pl. ÚS 30/95, Pl. ÚS 18/96, Pl. ÚS 28/98, Pl. ÚS 16/99, Pl. ÚS 5/02, Pl. ÚS 1/03, Pl. ÚS 16/09, Pl. ÚS 29/11, Pl. ÚS 16/12. Z nich pouze Pl. ÚS 5/02 byl návrhem skupiny senátorů na abstraktní kontrolu norem, návrh směřoval proti zákonu 501/2001 Sb., který mimo jiné novelizoval i OSŘ. Plénum ÚS v nálezu potvrdilo stěžovateli namítanou protiústavnost zákonodárného procesu a napadenou normu s odloženou účinností zrušilo.

řízení tomu, o jehož právech a povinnostech má být v řízení jednáno, a to pro rozpor s čl. 38 odst. 2 LPS, čl. 14 odst. 1 Paktu a čl. 6 EÚLP.

2) Pl. ÚS 18/96, vyhlášený pod č. 269/1996 Sb. Zrušil § 250f OSŘ, který umožňoval v tehdejší správě soudnictví bez ohledu na názor účastníků řízení nenařídít jednání, a to pro rozpor s čl. 38 odst. 2 LPS a s čl. 6 odst. 1 EÚLP

3) Pl. ÚS 28/98, vyhlášený pod č. 2/2000 Sb., kterým byla zrušena část ustanovení § 248 odst. 2 písm. e) OSŘ ve slovech „včetně rozhodnutí o pořádkových pokutách“, a to pro rozpor s čl. 36 odst. 2 LPS a čl. 4 Úst jakož i čl. 6 odst. 1 EÚLP. Odňalo totiž možnost nechat přezkoumat výše uvedený druh rozhodnutí orgánů veřejné správy nezávislým a nestranným soudem.

4) Pl. ÚS 16/99, vyhlášený pod č. 276/2001 Sb. Ke dni 31.12.2002 zrušil celou část V. OSŘ – správní soudnictví (§ § 244-250s) pro několik zásadních ústavněprávních nedostatků, které nebylo možno dle názoru pléna řešit smysluplnými dílčími derogacemi.

5) Pl. ÚS 5/02, vyhlášený pod č. 476/2002 Sb. Ke dni 30.3.2003 zrušil zákon č. 501/2001 Sb., který měnil mj. též občanský soudní řád, a to pro neústavnost procedury, kterou byl v Poslanecké sněmovně PČR jeho návrh „přijat“.

6) Pl. ÚS 16/09, vyhlášený pod č. 48/2010 Sb. Ke dni 1.4.2011 zrušil ust. § 220 odst. 3 OSŘ v části, která umožňuje změnu usnesení, jímž byl soudem prvního stupně odmítnut nebo zamítnut návrh na vydání předběžného opatření nebo jímž bylo řízení o tomto návrhu zastaveno, a to pro rozpor se zásadnou rovností účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 LPS a čl. 6 odst. 1 EÚLP.

7) Pl. ÚS 16/12 vyhlášený pod č. 369/2012 Sb. Ke dni 30.4.2012 ruší část ustanovení § 175 odst. 1 OSŘ ve slovech „do tří dnů“ a „v téže lhůtě“, a to pro rozpor s čl. 4 odst. 4, § čl. 36 odst. 1 a s čl. 37 odst. 3 LPS.

1. Návrh na zrušení možnosti neodůvodňovat rozhodnutí

K podání návrhu na zrušení ust. § 243c odst. 2 došlo v souvislosti s řízením o ústavní stížnost sp. zn. ÍV 582/02, ve kterém bylo u ÚS napadeno rozhodnutí NS č.j. 33 Odo 360/2002-127. Tímto usnesením senát NS odmítl dovolání stěžovatelů a s odkazem na § 243c odst. 2 nepodal ani stručné odůvodnění, proč tak činí. Stěžovatelé tento postup považovali za rozporný s právem na spravedlivý proces, jak je vykládáno dle čl. 36 LPS, a zejména s čl. 6 odst. 1 EÚLP, v jejíž souvislosti argumentují rozsudkem ESLP z 21.1.1999 ve věci *García Ruiz v. Španělsko*. Namítali, že při odmítání dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) NS provádí věcný přezkum, i když jen jako otázku předběžnou, aby mohl rozhodnout, zda se v posuzované věci shledá otázka zásadního právního významu nebo nikoliv. IV. Senát ÚS přerušil řízení a v souladu s § 74 ZÚS předložil návrh na zrušení ust. § 243c odst. 2 k rozhodnutí plénu. Napadené ustanovení, začleněné do OSŘ novelou č. 30/2000 Sb., znělo:

"(2) Usnesení, jímž bylo odmítnuto dovolání, protože nebylo shledáno přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) nebo podle obdobného užití tohoto ustanovení (§ 238 a 238a), nemusí být odůvodněno. Totéž platí, bylo-li dovolání odmítnuto podle § 243b odst. 1."

Umožňovalo tak Nejvyššímu soudu bez odůvodnění rozhodnout v případech, kdy otázka meritorního přezkumu druhoinstančního rozhodnutí nepřipadá v úvahu – dovolání není vůbec přípustné nebo je zjevně bezdůvodné. Tato úprava tak měla zjednodušit a urychlit rozhodování NS, čímž měla přispět k odstranění průtahů v řízení.

Z podání vedlejších účastníků, jejichž vyjádření si ÚS vyžádal, vyplynulo:

1) Tato úprava byla přijata v rámci „velké novely OSŘ“. Úpravu si vyžádaly opakované výtky ze stran evropských společenství ke stavu civilního procesu v ČR. Jejím cílem bylo zrychlit a zefektivnit řízení, odstranit zbytečné průtahy (čl. 38 odst.2 LPS), aby soudy rozhodovaly v přiměřené lhůtě (čl. 6 odst 1 EÚLP). In concreto si zákonodárce

sliboval odstranění zbytečného formalismu na straně soudů a zkrácení délky procesu pro účastníky.

2) Napadené ustanovení je výjimkou z obecného pravidla odůvodňování rozhodnutí (§ 169 OSŘ). Tato výjimka je dána tím, že usnesení o odmítnutí nepřipustného/zjevně neopodstatněného dovolání má pouze formální charakter. Zákon navíc poskytuje jasná kritéria přípustnosti a je zbytečné, aby je NS v odůvodnění opakoval.

3) V uvedených případech je navíc příčina odmítnutí dovolání zjevná, proto není potřeba, aby dovolací soud své rozhodnutí odůvodňoval. Odůvodnění uvede pouze, považuje-li to za potřebné pro další rozhodování soudů.²³

4) Absence odůvodnění bez dalšího neznamena, že záležitost nebyl řádně projednána a zargumentována. NS učiní v souladu se zákonem předběžné posouzení (u přípustnosti navíc zákon sám „odůvodňuje“, kdy věc považovat za zásadně právně významnou) a v rozhodnutí uvede, z jakého zákonného důvodu považuje dovolání za nepřipustné. NS je navíc vázán dle zákona o soudech a soudcích vnitřními kontrolními mechanismy pro sjednocování jeho rozhodnutí (rozhodování ve Velkých senátech kolegií).

5) Ztotožní-li se dovolací soud s rozhodnutím druhoinstančním a nenajde-li jakoukoliv otázku zásadního právního významu, která by si vyžádala jeho zásah, je zbytečné, aby své rozhodnutí odůvodňoval, protože by pouze opakoval odůvodnění odvolacího soudu

6) Novelou ústavy došlo ke změně čl. 10, a tím vztahů mezinárodního a vnitrostátního práva. Dle současného znění se mezinárodní smlouva užije, stanoví-li něco jiného než zákon. Vzhledem k tomu, že však LPS v čl. 36 a 38 zcela pokrývá problematiku práva na spravedlivý proces, nelze se dovolávat ustanovení EÚLP. Přesto ani v okamžiku přijímání zák. 30/2000 Sb., v době aplikační přednosti mezinárodních smluv před novelou ústavy, nebyly pochybnosti o ústavní konformitě vkládaného ustanovení.

²³ Tento cíl deklarovala již důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb. Je-li příčina toho, proč bylo dovolání odmítnuto, zjevná, nemusí usnesení o odmítnutí dovolání obsahovat odůvodnění.

7) A konečně, i když se vezmou v úvahu argumenty stěžovatelů vyplývající z ustanovení EÚLP, je třeba namítnout, že právo na spravedlivý proces se vyčerpává u efektivního dvojinstančního řízení. EÚLP ponechává zřizování dalších opravných prostředků plně na uvážení členských států. Taková řízení mohou být vybudována na odlišných základech (např. omezená přípustnost, selektivní přezkoumávání) a s odlišným cílem (např. sjednocování rozhodovací praxe nižších soudů), zájem na jeho efektivitě tak v tomto případě převažuje a napadené ustanovení nelze považovat za zásah do práva na spravedlivý proces. Taktéž stěžovateli předestřená judikatura ESLP se vztahuje na řízení před soudem **odvolacím**, nikoliv **dovolacím**.

Ústavní soud již dříve vyvinul schéma posuzování každého předloženého návrhu na zrušení právního předpisu – posuzování tripartice kompetence, procedura, věcné posouzení. V tomto případě se plénum mlčky ztotožnilo s názorem vyjádřeným PSP ČR, která vyjádřila domněnku ústavní konformity legislativního procesu, a přešlo rovnou k věcnému posouzení.

Z výše řečeného je zřejmé, že napadené ustanovení bylo do OSŘ vloženo s cílem odstranění zbytečných průtahů v činnosti soudů a usnadnění pozice NS, aby vyhověl požadavkům rozhodování v přiměřené lhůtě (čl. 38 odst. 2 LPS čl. 6 odst. 1 EÚLP). Takový cíl se jeví jako legitimní, je však třeba zkoumat, zda se prostředky užití k jeho dosažení nedostávají do kolize s právem účastníka řízení na spravedlivé, rovné a libovůli vylučující zacházení. ÚS zopakoval požadavky na rozhodování obecných soudů, které vyslovil ve svých dřívějších nálezech – procesně právní rámec vyplývá z čl. 36 a následujících LPS, které zakotvují právo na spravedlivý proces, jehož součástí je povinnost soudů své rozsudky odůvodňovat, jak ÚS judikoval v nálezech sp. zn. III. ÚS 84/94²⁴, III. ÚS 176/96²⁵ a čl. 1 odst. 1 Úst vylučujícího libovůli při rozhodování

²⁴ Nález sp. zn. III. ÚS 84/94, bod III: „Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na řádný proces, jakož i pojmu právního státu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 1 Ústavy České republiky) a vylučujícím libovůli při rozhodování, je i povinnost soudů své rozsudky odůvodnit (§ 157 odst. 1 o. s. ř.) a to způsobem, zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 o. s. ř.“

²⁵ Nález sp. zn. III. ÚS 176/96: „Má-li být splněn jeden z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavek "výchovy k zachování zákona... k úctě k právům spoluobčanů" (§ 1 občanského soudního řádu), je zcela nezbytné, aby rozhodnutí obecných soudů nejen odpovídala zákonu v meritu věci a byla vydávána za plného respektu k procesním normám, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k zmíněnému účelu odpovídalo kritériím daným ustanovením § 157 odst. 2 in fine, odst. 3 občanského

jako implikaci pojmu právního státu. Dalším z nich je požadavek na rovnost v právech plynoucí z čl. 1 LPS, jak judikoval v nález sp. zn. III. ÚS 206/98²⁶

Dalším krokem v tradičním testu proporcionality je vhodnost použitého prostředku pro dosažení sledovaného cíle. ÚS, ačkoliv až v samém závěru nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/03, zpochybňuje hned tento první nutný předpoklad ústavní konformity. Poukazuje na to, že „*uvedení stručných důvodů, o které Nejvyšší soud své odmítavé rozhodnutí opřel (např. citací judikátů tohoto soudu, které věc řeší a pro jejichž změnu či odchýlení se od nich neshledal soud důvod), nemohou Nejvyšší soud zatížit významným způsobem, a tedy ani významně ovlivnit celkovou délku soudního řízení*“. Striktně vzato by tedy již tato úvaha postačovala k učinění závěru, nicméně považují za slušnost uvést na tomto místě argumentaci kompletní. ÚS se sice vynechal úvahu na téma šetrnějšího prostředku, jehož použití stále ještě povede k naplnění požadovaného účelu, nicméně rozvinul úvahy na téma přiměřenosti. Zabýval se tak rovnou otázkou, zda je porušení povinnosti soudů odůvodňovat svá rozhodnutí přiměřené sledovanému cíli, jímž je rozhodování bez průtahů. Zastavil se u výše uvedené námitky, že odůvodnění smí absentovat pouze u rozhodnutí z povahy věci „zjevných“, dovedl že tato námitka je naprosto neopodstatněná, neboť odkazováním na příslušné ustanovení OSŘ se dopouští argumentace kruhem. Takové rozhodnutí svou nemožností posoudit byť jen v hrubých rysech důvody odmítnutí lze považovat za nepřezkoumatelné, což je vzhledem k postavení NS v systému justice (není posledním orgánem soudního typu) ústavně nepřípustné.

Na závěr konstatoval, že ve smyslu judikatury ESLP, je na každém členském státu, jak vybuduje systém opravných prostředků a v jaké podobě připustí tzv. mimořádné opravné prostředky. Již dříve uvedl, že pokud by tyto nebyly připuštěny vůbec,

soudního řádu, neboť jen věcně správná (zákonu zcela odpovídající) rozhodnutí a náležitě, tj. zákonem vyžadovaným způsobem odůvodněná rozhodnutí, naplňují - jako neoddělitelná součást "stanoveného postupu" - ústavní kritéria plynoucí z Listiny (čl. 38 odst. 1).“

²⁶ Nález sp. zn. III. ÚS 206/98: „Součástí Ústavního rámce nezávislosti soudů je jejich povinnost dbát rovnosti v právech, plynoucí z čl. 1 Listiny základních práva svobod. Tomu korespondují základní práva, vyplývající z principu rovnosti. Rovnost v právech ve vztahu k obecným soudům, kromě jiného, zakládá tudíž právo na stejné rozhodování ve stejných případech a zároveň vylučuje libovůli při aplikaci práva. Za porušení principu rovnosti v právech nutno zejména považovat ty případy, kdy obecný soud neposkytne účastníkům ochranu v jejich základních právech a svobodách, ač již tato ve skutkově obdobných případech byla Ústavním soudem přiznána.“

nepochybně by taková úprava z pohledu ústavně právního obstála²⁷. ÚS si položil otázku, zda pouhý fakt, že na dovolání není právní nárok ospravedlňuje, aby se při rozhodování o něm nemusela ani přiměřeně aplikovat ostatní kritéria vyplývající z dosavadní judikatury ÚS – např. povinnost odůvodňovat rozhodnutí – eliminující svévůli při aplikaci práva. V návaznosti na ESLP rozvedl, že „*jsou-li takové prostředky připuštěny, měla by v právním státě být jejich úprava v zásadě stejná pro všechny typy soudního řízení, resp. se odlišovat jen tehdy, jsou-li pro to rozumné důvody*“. Na to konto provedl srovnání právních úprav mimořádných opravných prostředků pro různé právní odvětví, nejprve ty o nichž rozhoduje NS, tedy dovolání civilní s dovoláním ve věcech trestních²⁸ poté i s kasační stížností.²⁹ Na základě provedené komparace konstatoval, že ve velmi podobné situaci je s účastníkem zacházeno rozdílně, aniž by byly dány důvody ospravedlňující tento postup.

Z všech výše uvedených důvodů rozhodlo plénum Ústavního soudu dne 11. února 2004 o zrušení § 243c odst. 2 o. s. ř. pro jeho rozpor s principy právního státu (čl. 1 Úst), jakož i s principem rovnosti (čl. 1 LPS), tak jak byly tyto principy Ústavním soudem interpretovány v jeho dosavadní judikatuře.

2. Návrh na zrušení „nenárokového“ dovolání

V únoru letošního roku rozhodlo plénum ÚS těsnou většinou o zrušení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ s odloženou účinností od 1.1.2013. Vyhovělo tím navrhovateli, II. Senátu US, který dle § 78 odst. 2 ZÚS přerušil řízení o ústavní stížnosti sp. zn. II. ÚS 2371/11 a obrátil se na něj s návrhem na zrušení výše uvedeného ustanovení OSŘ pro jeho rozpor s ústavním pořádkem. Vycházel přitom ze stěžovatelkou tvrzeného porušení práva na

²⁷ Nález sp. zn. III. ÚS 298/02 „na dovolání není ústavně právní nárok a tento mimořádný opravný prostředek jde tedy nad rámce ústavně zaručených procesních oprávnění“.

²⁸ § 265i odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., Trestní řád dle komentáře: „Obsáhlejší odůvodnění si vyžádají důvody uvedené v § 265i odst. 1 písm. b), c) a zejména f), tedy má-li být odpovězeno, proč určitá otázka není po právní stránce zásadního významu“. Obdobně ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2008, viii, s. 1503-3011. ISBN 978-80-7400-043-0, str. 2151 a násl.

²⁹ O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Nedůvodnou kasační stížnost zamítá dle § 110 odst. 1 poslední věta SŘS rozsudkem, formálně bezvadnou, ale nepřípustnou (§ 104 SŘS) odmítá usnesením dle § 46 odst. 1 písm. d) SŘS, přičemž každé usnesení vyjma usnesení „jímž se řízení nekončí a jímž se nikom neukládá povinnost“ musí obsahovat zdůvodnění - § 55 odst 4 SŘS a contrario.

spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 LPS. Samotná stížnost byla podána proti usnesení NS (29 Cdo 1113/2011-279) o odmítnutí dovolání, jímž byl napaden předchozí rozsudek VSP (3 Cmo 205/2010-240), proti tomuto rozsudku, a také, a to vahou většinové argumentace především, vůči kasačnímu rozsudku NS (29 Cdo 101/2007-197), kterým byl zrušen předchozí rozsudek VSP (3 Cmo 183/2005-160). Stěžovatelka v ní napadá jednak procesní postup NS v případě posuzování přípustnosti prvního dovolání, a také výklad ustanovení norem hmotného práva a z něj plynoucí závazný právní názor, který z jejího pohledu zvrátil dosavadní průběh řízení. Samotný nálezn je velmi rozsáhlý, na což svorně poukazují jak jeho kritici, tak i jeho obhájci, zejména co do rozsahu (účelně?) citované judikatury. Jeho vydání rozvířilo poměrně rychle diskuzi mezi odbornou veřejností.³⁰

2.1 Legitimace k podání ústavní stížnosti

Než mohlo plénum přistoupit k věcnému posouzení, muselo se nejprve zabývat otázkou aktivní legitimace navrhovatele. Předpokladem pro zahájení řízení o konkrétní kontrole norem je řádně podaná a přípustná ústavní stížnost. Z formálního hlediska byla ústavní stížnost shledána bezvadnou, o dodržení lhůty k podání nemůže být pochyb. Mimo obecných překážek přípustnosti (litispendence, res iudicata), však pochybnosti nutně vyvolává směřování stížnosti proti kasačnímu rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že k tvrzenému zásahu do ústavně zaručených práv mělo dojít právě v té části řízení, na jehož konci stojí kasační rozsudek, jde o otázku naprosto zásadní.

Jedná se sice o rozhodnutí pravomocné (podm. § 72 odst. 1 písm. a), nikoliv však ve věci konečné, což bylo dosud svorně považováno za *conditio sine qua non*, tak výslovně E. Wagnerová: „ústavní stížnost je přípustná pouze proti konečnému pravomocnému rozhodnutí ve věci a ústavní stížnost proti kasačnímu rozhodnutí je vyloučena“³¹, obdobně dosavadní judikatura ÚS, namátkou rozhodnutí IV. ÚS 290/03, na něž odkazuje ve svém odlišném stanovisku V. Kůrka. Skutkový základ obou situací se sice

³⁰ Např. pod článkem KÜHN, Zdeněk. Nenárokové dovolání je protiústavní? Jiné právo, 1.3.2012, [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/nenarokove-dovolani-je-protiustavni.html>>.

³¹ WAGNEROVÁ, Eliška, Martin DOSTÁL, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007, x, str. 383. ISBN 978-80-7357-305-8.

v detailech odlišuje – např. dovolání bylo podáno proti diformním rozhodnutím okresního a krajského soudu – to nicméně nebrání IV. senátu v bodě II. postulovat: „*Tento rozsudek (rozuměj kasační, pozn. autora) ústavní stížností napaden nebyl, přičemž je nezbytné podotknout, že se tak stalo správně, neboť ani napaden být nemohl; vzhledem k tomu, že rozhodnutím dovolacího soudu řízení neskončilo, musela by být případná ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítnuta jako nepřijatelná*“.³²

Je zřejmé, že plénum ÚS, ač se o tom nezmiňuje, formuluje a přijímá odchylný právní názor, čímž se odklání od své stávající judikatury, bohužel tak činí úplně mimochodem.³³ Na místo shrnutí a vypořádání se s prejudikaturou, např. již zmíněným nálezem IV. ÚS 290/03³⁴, předestírá plénum příkladmo dvě eventuality, které by mohly ospravedlnit výjimku z dosavadního pravidla. Příklad první (meritorní posouzení opožděně podaného dovolání) je příliš učebnicový (až by se chtělo říci naivní), aby vyvolal rozpory. Za to uváděná svévolnost posouzení vzbuzuje jako výjimka z pravidla svou potenciální šíří obavy, které shrnuje pregnantně M. Výborný: „[...] většina pléna [...] nejudikovala tím toliko názor o přípustnosti ústavní stížnosti do údajně svévolně přijatého kasačního rozhodnutí, ale prvotně důsledek, který z tohoto názoru vyplývá: totiž, že u každé ústavní stížnosti napadaného kasačního rozhodnutí nutno zkoumat, bylo-li, či nebylo-li o jeho přípustnosti uvažování Nejvyšším soudem svévolně; z výjimky se tím stává stoprocentní pravidlo.“³⁵ S touto obavou se však nemohu ztotožnit. Napadat ústavní stížností kasační rozsudek má smysl pouze tehdy, dojde-li k jeho vydání na základě svévolné úvahy o přípustnosti. A to má dvě premisy – přípustnost založenou na úvaze nebo výkladu neurčitěho právního pojmu a zároveň připuštění/odmítnutí bez toho, aniž by se rozhodující soud náležitě vypořádal s důvody – např. zcela chybějící odůvodnění. Z toho vyplývá, že zkoumat svévoli bude napříště

³² Obdobně náleží II. ÚS 248/04 nebo usnesení IV. ÚS 125/06, Pl. ÚS 38/10.

³³ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 8/9, bod 29.

³⁴ Nález sp. zn. IV. ÚS 290/03, str. 5, předposlední odstavec: „Ústavní soud je si vědom toho, že při zrušení stěžovaných rozsudků dostávají se nalézací a případně i odvolací soud do zvláštní situace, neboť v okamžiku vykonatelnosti tohoto nálezu při jejich dalším rozhodování budou vedle sebe stát rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 26 Cdo 306/2000-84 ze dne 26. 4. 2001 a tento náleží Ústavního soudu. Vázanost nižších soudů právními názory v těchto rozhodnutích Nejvyššího soudu a Ústavního soudu není však dle přesvědčení Ústavního soudu důvodem k tomu, aby obecné soudy v dalším řízení nemohly postupovat ústavně souladným způsobem tak, aby právo nalezly. Soudy, ke kasaci jejichž rozsudků nálezem Ústavního soudu dochází, budou v dalším řízení vázány podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky právě tímto nálezem, a nikoli závěry obsaženými v citovaném rozsudku Nejvyššího soudu.“

³⁵ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 42, body 16,17.

povinen ÚS pouze na podnět stěžovatele a pouze za předpokladu, že se NS v rozhodnutí o dovolání vůbec nevypořádal s odůvodněním přípustnosti, popř. o ni bez náležitého zdůvodnění rozhodnul v rozporu se svou předchozí judikaturou, což je po mém soudu vzhledem k výkladu zákazu libovůle při výkonu veřejné moci³⁶ žádaný cílový stav.

Za sebe bych rád podotknul ještě 2 věci – za prvé, může se jednat o exces podmíněný specifickými okolnostmi projednávaného případu, který další judikatura nepotvrdí.³⁷ Lze však souhlasit s námitkou, že se slušelo dříve přijatá řešení zmínit, podrobit eventuální kritice, argumentačně vyvrátit či doplnit, nikoliv však bez citace alespoň náleзовých rozhodnutí jen jaksi mimochodem nastolit novou doktrínu.³⁸ Za další je třeba si uvědomit, že rozhodnutí nenastoluje obecně povinnost napadání (a rušení) kasačních rozhodnutí, nýbrž je výjimkou v případě flagrantní libovůle způsobené nedostatečně odůvodněným, účelovým nebo prostě jen nestejným výkladem neurčitého právního pojmu. Podle mého názoru si lze jen těžko představit, že by ÚS připustil ústavní stížnost směřující proti kasačnímu rozsudku vydanému na základě dovolání dle § 237 odst. 1 písm a),b) OSŘ. Plénum tak dle mého názoru správně dovozuje, že spočívá –li přípustnost kteréhokoliv, byť nemeritorního, rozhodnutí v průběhu procesu na volném uvážení obecného soudu, nemůže tato úvaha vzhledem k právu na spravedlivý proces zůstat bez možnosti přezkumu ze strany ústavního soudu. Bylo – li rozhodnutí VSP zrušeno kasačním rozhodnutím NS na základě dovolání, jehož přípustnost zcela závisela na jeho volném uvážení, pak vydaný kasační rozsudek se závazným právním názorem znamenal pro stěžovatele po formální stránce nenapravitelný zásah do jeho ústavně zaručených práv.³⁹ Považuji tedy za legitimní, že do okamžiku vyřčení kasačního rozhodnutí vítězí strana sporu klade otázku (a Ústavní Soud ji zvedá), zda tímto postupem nebyla zkrácena na svých ústavně zakotvených základních právech..

³⁶ Výklad čl. 2 odst. 2 LPS např. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/02.

³⁷ Jakkoliv s tím nesouhlasím a myslím si, že se ÚS pouze vrátil dokončit to, co v nálezu sp. zn. IV. ÚS 290/03 započal. Tehdy zůstal na půl cesty a formuloval překlenutí pravomocného kasačního rozsudku rozhodnutím vyšší právní síly – nálezem ÚS. Dnes jej i formálně ruší, čímž pouze přispívá k jasnosti a přehlednosti (pouze 1 pravomocné rozhodnutí) a odstraňuje potenciální zdroj rozporů pro další řízení (v čem všem nahrazuje rozhodnutí ÚS rozhodnutí NS).

³⁸ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 41, bod 8.

³⁹ Přijmeme-li předpoklad, že přijetí dovolání záviselo na libovůli (Budu-li ji chápat z hlediska účastníka jako pravděpodobnost 50:50, má pro něj podobný význam jako hod mincí), mohlo být v případě opačného posouzení, tj. jeho odmítnutí řízení skončeno úspěchem stěžovatele.

2.2 Věcné posouzení návrhu

Při posuzování ústavnosti napadených norem má ÚS povinnost zabývat se nejen ústavní konformitou obsahu, ale také vydání v mezích ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.⁴⁰ ÚS shrnuje proběhlý legislativní proces – přijímání zák. č.30/2000 Sb. v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, Senátu, podpis Prezidenta republiky a publikaci ve sbírce zákonů, a poté, co jej shledává ústavně konformním, přistupuje k věcnému posouzení obsahu návrhu.

ÚS zopakoval již dříve vyslovený názor, že ústavní pořádek ČR nezakotvuje nárok na mimořádné opravné prostředky,⁴¹ nicméně doplnil, že pokud se zákonodárce rozhodne tuto eventualitu občanům nabídnout, je povinen respektovat určité požadavky plynoucí z ústavního pořádku, které se uplatní vždy, když má být upravován výkon státem organizovaného soudnictví.⁴² ÚS stanovil následující principy za referenční hlediska pro posouzení návrhu:

1) Požadavek zákonného základu pro omezení základních práv vyplývající z čl. 4 odst. 2 LPS. V rámci toho věnuje prostor výkladu pojmu „stanoveno zákonem“ v podání ESLP s odkazem na rozhodnutí ESLP Sunday Times ze dne 26.4.1979, stížnost č. 6538/74, ze kterého cituje požadavky ESLP na zákonnou úpravu („povinnosti stanovené zákonem“):

a) Adekvátně přístupná úprava, aby potenciální adresáti byli schopni seznat, že pravidlo dopadá na jejich konkrétní věc,

b) Předvídatelnost důsledků pro koncové adresáty, vybavené pro tento případ odbornou právní pomocí.

⁴⁰ Nález sp. zn. Pl. ÚS 77/06, bod 61: „Při řízení o kontrole norem dle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy ve smyslu ustanovení § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu je Ústavnímu soudu uloženo kromě posouzení obsahu zákonů z hlediska jejich souladu s ústavními zákony, aby zkoumal, zda zákon byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence, a dále aby zkoumal, zda byl zákon vydán ústavně předepsaným způsobem (tripartice - kompetence, procedura, ústavní konformita obsahu).“

⁴¹ Nález sp. zn. IV.ÚS 128/05

⁴² Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 16, bod 52

2) Princip právního státu dle čl. 1 odst. 1 Úst jak je vyložil v nálezu sp. zn. I. ÚS 2166/10. Jemu odpovídající požadavky na kvalitu zákona omezujícího základní práva a princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti ve smyslu výklad nálezu sp. zn. Pl. ÚS 77/06. Povinnost soudů interpretovat a aplikovat právo ve stejných případech stejně, zákaz arbitrárního rozhodování jako výraz libovůle při výkonu státní moc, jak vykládá ÚS čl. 2 odst. 2 (sp. zn. Pl. ÚS 11/02), kterou dále rozvádí citací nálezu II. ÚS 566/05, zejména zvláště obezřetný postup vyšších soudů při odchylování se od dosavadní interpretace.

3) Požadavek stejného posuzování dopadů zákonného omezení na všechny stejné případy (čl. 4 odst. 3 LPS), zákaz diskriminace zejména s ohledem na čl. 14 EÚLP, který je judikaturou ESLP vykládán jako přípustný pouze sleduje –li legitimní cíl, neexistuje-li pro jeho dosažení žádný vhodnější prostředek nebo existuje-li vztah proporcionality mezi použitým prostředkem a cílem, jehož má být dosaženo.

4) Za poslední, právo na přístup k soudu, jak je garantováno čl. 6 odst. 1 EÚLP. Jak již jsem dříve zmínil, dovolání není nárokové, ale pokud zákonodárce takovou úpravu přijme, dopadají na ni všechna kritéria ústavně právního přezkumu. Právo na přístup k soudu je jedním z nich a jeho omezení musí splňovat podmínky judikované ESLP, tedy omezení bude protiústavní nebude- li sledovat legitimní cíl a nebude-li zachován vztah proporcionality mezi použitým prostředkem a cílem, který je jeho uplatněním sledován.

Věcné výhrady ústavního soudu směřují ve dvou liniích. Jedna z nich je ryze praktická, vycházející z každodenního fungování Nejvyššího soudu, jehož skluz s vyřizováním jednotlivých dovolání se v posledních letech přestal navyšovat, přesto se u některých podání může počítat i na roky.⁴³ Z toho logicky resultuje otázka, může nejvyšší soud za současné právní úpravy nějakým způsobem regulovat nápad dovolání? A pokud si odpovíme kladně, může se tak dít prostřednictvím ustanovení § 237 odst. 1 písm. c)? Druhou podstatnou část argumentace nálezu tvoří rekapitulace dosavadní judikatury

⁴³ Vycházím z dat uvedených v důvodové zprávě k zákonu č. 404/2012 Sb., „dovolací“ novela OSŘ, str. 22

nejvyššího soudu, její vývoj v kontextu nálezů ústavního soudu a její dlouhodobou rozporuplnost.

2.2.1 Regulace nápadu

Ústavní soud si uvědomuje nebezpečí „zahlcenosti“ NS a s tím související potřebu regulace nápadu dovolání, jako mimořádného opravného prostředku, ovšem vyčítá Nejvyššímu soudu, že k tomuto účelů využívá rozhodování dle ust. § 237 odst. 1 písm. c), dle kterého činí pro zodpovězení otázky přípustnosti předběžný meritorní přezkum – zjišťuje přítomnost otázky zásadního právního významu.

Z věcného hlediska se ÚS obává, že by takový postup mohl být v rozporu s principem předvídatelnosti a s principem obecné rovnosti před zákonem. Poukazuje na to, že ve světě existují systémy, které umožňují „skutečný“ výběr nápadu – institut a certiorari – v podobě jak jej aplikuje např. Nejvyšší soud USA nebo Spolkový soudní dvůr (dále jen „SSD“) při rozhodování o mimořádném opravném prostředku – revizi. Komparací rozhodovacího procesu zmiňovaných zahraničních soudů s rozhodováním NS a ÚS dochází k závěru, že již po procesní stránce neodpovídá současná úprava dovolání institutu a certiorari. Jednak při „skutečném“ výběru vždy rozhoduje větší těleso (celý Nejvyšší soud USA, šestičlenný senát SSD), zatímco v ČR rozhodují NS o přípustnosti dovolání v tříčlenných senátech (a podobně ÚS o ústavní stížnosti). Avšak zatímco senát SSD rozhoduje 2/3 většinou⁴⁴ i ÚS smí odmítnout stížnost pro zjevnou neopodstatněnost pouze jednohlasným rozhodnutím⁴⁵, NS k odmítnutí dovolání pro absenci otázky zásadního právního významu postačuje toliko většina prostá. To samo o sobě při aktuálním počtu senátů občanskoprávního a obchodního kolegia, které o

⁴⁴ Zřejmě z dřívější úpravy plyne závěr, že SSD odmítá revizi dvoutřetinovou většinou šestičlenného senátu. Pochybnost o správnosti tohoto závěru byla vyčtena Bohumilem Dvořákem ve výše citované diskuzi pod článkem na serveru jinepravo.blogspot.com. O stížnosti proti nepřipuštění revize (§ 544 ZPO „Nichtzulassungsbeschwerde“) rozhoduje SSD dle § 139 odst. GVG (obdoba českého ZSS) v pětičlenném senátu („(1) Die Senate des Bundesgerichtshofes entscheiden in der Besetzung von fünf Mitgliedern einschließlich des Vorsitzenden.“), dle mého názoru však nikoliv jednohlasně, nýbrž prostou většinou, neboť § 552a ZPO jako speciální úprava se použije pouze rozhodování o nesplnění podmínek příslušnosti revize navržené odvolacím soudem, zatímco obecně platí, že není-li stanoveno jinak, rozhodují senáty SSD prostou většinou.

⁴⁵ § 43 odst. 2 ZÚS společně s § 19 odst. 2 ZÚS.

dovolání mohou rozhodovat⁴⁶ a jejichž rozhodnutí nejsou nijak dále sjednocována, podporuje věcné výhrady ÚS o nichž budu mluvit dále.

Je nezpochybnitelné, že samotný účel regulace nápadu zasahuje do ústavně zaručeného práva na přístup k soudu. Ukázal jsem ale výše, že „skutečné výběr“ může být legitimním prostředkem pro dosažení cíle řízení bez průtahů v přiměřené lhůtě, příkladem budiž rozšířená úprava a certiorari. Vzhledem k tomu, že rozhodováním o přípustnosti je možno dosáhnout požadovaného cíle, je třeba se zabývat tím, zda neexistuje pro jeho dosažení šetrnější prostředek. Ústavní soud tuto úvahu nikde výslovně neprovádí. Osobně mám za to, že existuje, např. v podobě všeobecné přípustnosti a změny dovolacích důvodů tak, aby NS neřešil v rámci dovolání zmatečnostní důvody ani skutkové otázky, ale věnoval se pouze otázkám právním. Názorným příkladem je nová právní úprava, které se věnuji v poslední části. Abych se ale dostal k dalším argumentům, budu pro tuto chvíli presumovat, že žádný takový prostředek neexistuje. Zbývá tedy posoudit, zda regulací nápadu při rozhodování o přípustnosti nejsou nepřiměřeně zužována jiná ústavně garantovaná práva. Ústavní soud dochází k tomu, že předběžné posuzování meritorní otázky v rámci řízení o přípustnosti přináší nebezpečí nerovného posuzování analogických věcí. Nestejné rozhodování o analogických nárocích porušuje zásadu proporcionality. Odkazuje na judikaturu německého Spolkového ústavního soudu: „*posuzuj podobné případy obdobně, odlišné různě, a to podle míry jejich podobnosti či odlišnosti*“⁴⁷. Tím je porušován jednak zákaz diskriminace a vzhledem k tomu, že může jít „[...] o téměř zcela nezávislý, víceméně náhodě přenechaný, a tak libovůli vykazující postup, který nerespektuje předvídatelná, tj. předem daná kritéria...“, nachází v něm ÚS výkonem libovůle porušování principů právního státu – čl. 1 odst. 1 Úst (viz výše principy posuzování). Nezbyvá než uzavřít, že současná úprava neumožňuje Nejvyššímu soudu regulovat nápad dovolání pro rozpor hned s několika ústavně právními pravidly.

⁴⁶ Dle rozvrhu práce na měsíc prosinec 2012 dostupného na webu NS jsou to senáty: 20, 21, 22, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 32 a 33, dostupný z:

<[http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/bca98be91ec39fbfc1257974006de2dc/\\$FILE/RP20121201.pdf](http://www.nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/bca98be91ec39fbfc1257974006de2dc/$FILE/RP20121201.pdf)>.

⁴⁷ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 17, bod 54

2.2.2 Nepředvídatelnost rozhodování senátů NS

Samostatnou kapitolou v přezkumu napadeného ustanovení se stala otázka předvídatelnosti rozhodování NS. Obzvláště, je-li ovšem konstrukce přípustnosti založena na výkladu neurčitého právního pojmu, je předvídatelnost závislá na judikatuře soudu, který tuto normu vykládá – tj. nerozporné judikatuře Nejvyššího soudu, přirozeně korigované názory vyslovenými Ústavním soudem. ÚS se tedy rozhodl zkoumat judikaturu NS ze dvou úhlů pohledu – jednak si pořídil statistiku úspěšnosti dovolatelů, zejména o úspěšnosti formulování „zásadního právního názoru“ a za druhé přistoupil k namátkové kontrole jednotlivých rozhodnutí NS z poslední doby.

Jakkoliv s konečným vyzněním tohoto rozhodnutí ÚS souhlasím, první způsob poměrování považuji za lichý. V opačném světle na využití statistiky nahlíží ve svém odlišném stanovisku Ivana Janů⁴⁸, která srovnáním dovolacího řízení s řízením o ústavní stížnosti velmi dobře poukazuje na nebezpečnost těchto úvah pléna. Většina v textu rozhodnutí uvádí, že - dle statistiky vypracované analytickým oddělením ÚS - 80,58% z formálně bezvadně podaných dovolání je shledáno nepřijatelným, neboť v něm NS nenalezl žádnou otázku zásadního právního významu, a vyvozuje z toho pochybnost stran předvídatelnosti. Ani vezmu – li v úvahu povinnost dovolatele, být v řízení před NS zastoupen advokátem (§ 241 OSŘ), neshledávám tento argument relevantní. Jak oponuje Dr. Janů, velice podobná je situace u ústavních stížností, z nichž je přibližně 78% z formálně bezvadných podání odmítnuto pro zjevnou neopodstatněnost, tedy *„tři čtvrtiny stěžovatelů zastoupených kvalifikovaným advokátem byly neúspěšné při formulaci ústavní stížnosti již jen v tom, aby z ní bylo na první pohled patrné, že neobsahuje žádný ústavně právní základ“*. Plénum tuto skutečnost nicméně vyhodnotilo za jeden z náznaků, že stávající úpravu lze považovat za nepředvídatelnou.

Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích dlouhodobě vychází z účelu dovolání, kterým je především sjednocování judikatury nižších soudů. O přípustnosti jednotlivých dovolání rozhoduje dle § 237 odst. 1, přičemž rozporuplným z ústavně právního hlediska se jeví pouze stížností napadené písm. c), které zakládá tzv. „nenárokové“ dovolání, jehož

⁴⁸ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 32 a násl., zejména body 6 - 9

přípustnost je třeba vykládat v kontextu příkladného výčtu otázek zásadně právně významných v § 237 odst. 3.⁴⁹ Přesto NS svým výkladem, s ohledem na účel úpravy, dlouhodobě zužoval přípustnost dovolání, zejména tím, že odmítal dovolání, jež postrádala judikatorní přesah. V usnesení sp. zn. 22 Cdo 1731/99 např. judikoval: *„pokud je řešení konkrétní právní otázky spojeno s posuzováním jedinečného skutkového základu, nečiní to rozhodnutí odvolacího soudu rozhodnutím po právní stránce zásadního významu.“* Podobně usnesení sp. zn. 20 Cdo 2530/2003 *„[...] dovolací přezkum se může týkat jen právních otázek, jejichž posouzení by mohlo být relevantní i pro posouzení obdobných právních poměrů a jež by tak mohlo mít vliv na rozhodovací činnost soudů obecně.“* Tento názor mnohokrát korigoval ÚS – např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 128/05 uvedl: *„Dovolací soud si musí být při výkladu a aplikaci podmínek připuštění dovolání vědom toho, že účastník řízení jím vždy sleduje ochranu svých subjektivních práv bez ohledu na to, jaký účel řízení o mimořádném opravném prostředku sleduje. Ochranu subjektivních práv proto nelze pouštět ze zřetele ani tam, kde je zákonodárcem sledovaným účelem řízení o mimořádném opravném prostředku tzv. sjednocování judikatury. Tento účel nemůže převážet nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi „dodavatelem materiálu“ pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace jednoduchého práva obecnými soudy. Podmínky připuštění dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 občanského soudního řádu je třeba vykládat tak, aby byla naplněna jak ústavním pořádkem stanovená povinnost soudů poskytovat jednotlivci ochranu jeho základních práv (čl. 4 Ústavy ČR), tak i účel daného typu dovolacího řízení, který směřuje ke sjednocování judikatury obecných soudů.“* – a potvrdil nálezem sp. zn. II.ÚS 323/07.

ÚS poukazuje i na další rozpory v judikatuře NS v interpretacích konkrétních právních institutů nebo jednotlivých právních pojmů, kde NS proměnlivě jednou shledává, jindy neshledává otázku zásadního právního významu připouštějící dovolání (body 60, 61

⁴⁹ Na rozdíl od § 237 odst. 1 písm. a),b), jejichž konstrukce je založena na diformitě rozhodnutí I. a II. stupně a projednání dle nich je stanoveno jako nárokové.

nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11) a zmiňuje i další případy⁵⁰, ve kterých vytknul Nejvyššímu soudu nepřipustné zužování práva dovolatelů na přístup k Nejvyššímu soudu. Nepovažuji za nutné dopodrobna opakovat celou argumentaci, lze říci, že dlouhodobá rozporuplnost v judikatuře NS byla nade vše pochybnost prokázána⁵¹, a to až do doby těsně před vydáním nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11. Nic na tom neměnilo ani stanovisko 29 NSCR 66/2011 (ze dne 30.11.2012), které mělo sjednotit výklad jednotlivých senátů NS k publikací následující právní věty: *„Má-li právní otázka řešená v rozhodnutí odvolacího soudu význam pro rozhodnutí konkrétní věci (v jednotlivém případě), nelze odmítnat přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pouze na základě argumentu, že postrádá zásadní význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (pro jejich judikaturu), zejména proto, že její řešení je dáno neopakovatelnými a nezaměnitelnými skutkovými okolnostmi případu. I když rozhodování o dovolání je právním prostředkem zajišťujícím jednotnost rozhodování soudů, plní tento účel prostřednictvím rozhodování v konkrétních věcech (v jednotlivých případech), aniž by mohlo být jakkoliv významné, jaký má (může mít) taková konkrétní věc judikatorní přesah.“*, zejména proto, že ve stejné době zazněla z půdy NS opět i rozhodnutí úplně opačná – sp. zn. 23 Cdo 2703/2010 (ze dne 25.11.2011) nebo 23 Cdo 1398/2010 (ze dne 15.12.2011).⁵²

Na základě provedeného detailního rozboru judikatury posledních let ÚS konstatuje, že problém je evidentně dlouhodobý, systémový, nelze jej dále napravit formou individuálních ústavních stížností, při jejichž řešení ÚS pravidelně nalézá porušení práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LPS) v podobě odepření práva přístupu k soudu a výkon ústavně zakázané libovůle (čl. 2 odst. 2 LPS). Shledává napadené

⁵⁰ Nález sp. zn. Pl. ÚS 29/11, str. 19, bod 64 a nálezy tam uvedené. Mimo vzpomínaného sp. zn. IV. ÚS 128/05 ještě sp. zn. II. ÚS 182/05, II. ÚS 650/06, I. ÚS 2030/07 a další.

⁵¹ Disentující soudci svorně poukazují na to, že „takový závěr (o neústavnosti – pozn. autora) by mohl být učiněn až po vyčerpání všech myslitelných interpretačních možností (k vyloučení možné ústavní konformity)... příkladný výčet k důkazu, že předmětná úprava je protiústavní, stačit nemůže“ (odlišné stanovisko Vladimíra Kůrky, str. 36 bod III.) nebo ještě tvrději: „i kdyby soudy ve 100% statisticky shromážděných případů postupovaly neústavně, není to ještě jednoznačným důkazem pro neústavnost samotného ustanovení, které jimi bylo např. vadně aplikováno“ (odlišné stanovisko Jiřího Muchy, str. 26, bod 5),.

⁵² Usnesení sp. zn. 23 Cdo 1398/2010: „Předpokladem přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je, že rozhodnutí odvolacího soudu má zásadní právní význam nejen pro projednávanou věc, ale pro rozhodovací činnost soudů vůbec (pro jejich judikaturu), přičemž právní otázka zásadního významu musí být dovolatelem konkrétně vymezena.“

ustanovení jako neurčité či vágní tím, že v reálném prostředí nepředstavuje předvídatelné právo, čímž se ocitá v rozporu s požadavky plynoucími z principů právního státu (čl. 1 odst. 1 Úst), z něhož požadavek předvídatelnosti ÚS dovozuje. Proto se rozhodl dle ust. § 70 odst. 1 ZÚS s účinností k 1.1.2013 zrušit napadené ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a ponechat zákonodárci dostatečně dlouhou dobu k přijetí nové, ústavně konformní úpravy.

3. Nová úprava dovolání pod vlivem rozhodnutí ÚS

Návrh novely⁵³, ze kterého jsem vycházel, mezitím úspěšně prošel legislativním procesem a byl schválen oběma komorami parlamentu ČR a publikován dne 27.11.2012 ve sbírce zákonů pod č. 404/2012 s účinností od 1.1.2013.⁵⁴ Vzhledem k tomu, že pro posun k systému skutečné selekce nápadu by byla potřeba nejen široký konsenzus, ale hlavně rozsáhlá systémová změna, která navíc nemůže začít uprostřed, tedy od řízení u dovolacího soudu - jak ostatně trefně vystihuje Zdeněk Kühn na stránkách Právních rozhledů, náznak podobné úpravy jsme tu již měli a popis jejího osudu je součástí této kapitoly⁵⁵ - vypořádali se tvůrci v rámci umění možného s regulací nápadu dovolání omezením věcného rozsahu přezkoumávaného Nejvyšším soudem. O jak zdařilou úpravu se jedná, ukáže teprve čas, já si dovoluji po zevrubnějším zkoumání níže nabídnout změny, které osobně považuji z hlediska vytýkaných vad za klíčové.

Přípustnost je konstituována zcela nově tak, že dovolání bude **přípustné** v zásadě proti **každému** rozhodnutí odvolacího soudu, jímž se odvolací řízení **končí** za předpokladu splnění jedné ze 4 podmínek:

a) Sporná otázka dosud nebyl dovolacím soudem vyřešena.

⁵³ Celý text včetně důvodové zprávy je k dispozici na stránkách ministerstva spravedlnosti: [cit. 2012-12-12]. Dostupný z: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4978&d=315854>>.

⁵⁴ Účinnost byla oproti původnímu vládnímu návrhu posunuta pozměňovacím návrhem poslankyně Weberové, aby v důsledku nálezu sp. zn. Pl ÚS 29/11 došlo k plynulému navázání úpravy dovolání.

⁵⁵ Ve zkratce se jedná o to, že sám ÚS nemůže „selektovat nápad“ a každé své rozhodnutí musí odůvodnit. Poskytl-li tedy zákonodárce v ust. § 234c odst. 2 OSŘ Nejvyššímu soudu to, co nebylo dovoleno ani soudu Ústavnímu, logicky musel být brzy oheň na střeše. Pro podrobnosti odkazují na výběrné zamyšlení Zdeňka Kühna v Právních rozhledech č.22/2012.

b) Sporná otázka je v dosavadním rozhodování NS řešena rozdílně (rozporná judikatura).

c) Odvolací soud se při řešení sporné otázky odchýlil od ustálené judikatury NS.

d) Byla dovolacím soudem vyřešená a má být posouzena jinak

a to jak v otázkách hmotného, tak procesního práva. Na dovolatele se navíc přesouvá **břemeno tvrzení v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti**⁵⁶. Při rozhodování o přípustnosti je pro odmítnutí nově vyžadován **jednomyslný souhlas** všech členů senátu.⁵⁷

Taxativně vyjmenované důvody nepřípustnosti (dříve § 237 odst. 2) jsou z části zachovány v nezměněné podobě (rodinné věci, ve věci mezinárodních únosů dětí), bagatelní spory jsou odlišně od původní úpravy limitovány jednotně částkou 50.000,- CZK, ale z jejich okruhu jsou nově vyjmuty vztahy ze spotřebitelských smluv, pracovně právní a věci, ve kterých lze řízení zahájit i bez návrhu, nebo u nich existuje jiný veřejný zájem - § 120 odst. 2). Výčet důvodů uzavírají věci registrovaného partnerství, odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce a usnesení, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném.

Úprava vad podání nebo doplnění podání zůstává s ohledem na nové principy řídicí dovolání stejná – libovolně po dobu trvání lhůty pro podání. Pouze lhůty pro podání dovolání se zkracují o jeden měsíc, tedy řádná ze dvou měsíců **na jeden** a při nesprávném poučení ze čtyř měsíců na tři.⁵⁸ Nově je upraveno odmítání dovolání. Podání obsahující formální vady, pro které nelze v řízení pokračovat, se odmítá usnesením, které musí být vydáno **do šesti měsíců** ode dne, kdy byla dovolacímu soudu věc předložena.⁵⁹ Takto může rozhodnout i jen jeden člen senátu (předseda nebo pověřený člen) a usnesení nemusí obsahovat plnohodnotné odůvodnění, postačí pouze stručně uvést, v čem spatřuje vady, opožděnost apod.⁶⁰ Toto opatření se možná časem ukáže jako nadbytečné (až/jestli opadne nápad a NS se vypořádá s čekajícími

⁵⁶ Nové znění § 241a odst. 2.

⁵⁷ Nové znění § 243c odst. 2.

⁵⁸ Nové znění § 240 odst. 1, 3.

⁵⁹ Nové znění § 243c odst. 1.

⁶⁰ Nové znění § 243f odst. 2,3.

podáními), ale v současné situaci napomůže k výraznému snížení právní nejistoty alespoň u části účastníků dovolacího řízení.

Schválená úprava přináší také zcela nový koncept dovolacích důvodů – resp. napříště ustanovuje pouze jeden jediný - **nesprávné právní posouzení věci**.⁶¹ Podle nové úpravy nebude nadále možné namítat zmatečnost ani jiné vady řízení (těmto důvodům je ostatně vyhrazen samostatný institut – žaloba pro zmatečnost), stejně jako pochybení ve skutkových otázkách. Nově bude však muset být dovolací **důvod řádně vymezen**. Dovolatel bude povinen uvést, které právní posouzení věci pokládá za nesprávné a vyložit, v čem spatřuje jeho nesprávnost. Pouze k takto jedinečně vymezenému důvodu bude NS přihlížet. Poukazovat na podání z předchozích stádií řízení nebude možné. Důvodová zpráva to vysvětluje často protichůdnou argumentací podání v různých fázích řízení, což znejasňuje a zneprehledňuje, jakými otázkami se smí/musí NS zabývat.

Nová právní úprava přináší i další změny, namátkou odložení nejen vykonatelnosti, ale i právní moci napadeného rozhodnutí, nebo možnost NS nově rozhodnout i ve věci samé, ale mým cílem nebylo srovnání právních úprav dovolání, nýbrž vliv konkrétního rozhodnutí ÚS, proto jsem se omezil pouze na aspekty, které s tímto bezprostředně souvisejí. Mám za to, že nová úprava je velmi povedená, ovšem podobně jako ta původní může brzy ztroskotat na roztržitém přístupu jednotlivých senátů NS. Řečeno s Kühnem: *„Za současného stavu se však lze obávat, že ani novela občanského soudního řádu na podzim 2012 k celé věci neřekla poslední slovo. Pomyslný míč bude nyní opět na straně soudců, a to soudu Nejvyššího a soudu Ústavního. Civilní senáty by se měly co nejdříve sjednotit ve výkladu nových kritérií dovolání, aby se snížila šance, že ústavní tribunál opětovně zasáhne do architektury civilního dovolacího přezkumu.“*⁶²

⁶¹ Nové znění § 241a odst. 1) Dovolání lze podat pouze z důvodů, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

⁶² KÜHN Zdeněk. Civilní dovolání v zákratech ústavní justice. Právní rozhledy. 2012, ročník 20, str. 777. ISSN 1211-4405.

Kapitola III. - Vybrané otázky k náhradě nákladů exekučního řízení

Poslední oblastí, které bych se rád v rámci závěrečné kapitoly letmo dotkl, je náhrada nákladů exekučního řízení. Toto téma by při komplexním pojednání vydalo na samostatnou diplomovou práci. Já se budu věnovat některým částem v souvislosti s vybranou judikaturou Ústavního soudu. Dle dostupných statistik celkový počet nařízených exekucí narůstá každým rokem, ale vlivem ekonomické krize se toto téma stalo citlivější a je i více společensky reflektováno.⁶³ Dle vyjádření exekutorů samotných také, byť nijak drasticky, klesá v celkovém počtu nařízených exekucí procento těch úspěšně ukončených.⁶⁴ Do popředí zájmu právnické, ale i laické veřejnosti se tak více dostává i otázka náhrady nákladů exekučního řízení.

Počet nařízených exekucí v ČR

Rok	Počet exekucí	Roční změna v %
2003	116 326	---
2004	208 225	+ 79,01 %
2005	258 253	+ 24,03 %
2006	333 166	+ 29,01 %
2007	440 192	+ 32,12 %
2008	571 682	+ 29,87 %
2009	678 049	+ 18,61 %
2010	701 900	+ 03,52%

Zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR, vlastní výpočet.

Co se rozumí náklady exekučního řízení stanoví §§ 87 a násl. Exekučního řádu (dále jen „EŘ“). Jsou jimi odměna exekutora, náhrada paušálně určených či účelně

⁶³ Počet exekucí narůstá, chronickým dlužníkům není co brát. Novinky.cz, [online] 14.2.2011, [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/finance/225165-pocet-exekuci-narusta-chronicky-m-dluznikum-uz-ale-neni-co-brat.html>>.

⁶⁴ Roste počet neúspěšných exekucí? Konkurzní noviny, [online] 31.8.2011, [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2772>>.

vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce podniku v případě, že je exekuce vedena formou prodeje podniku, a jsou-li exekutor či správce podniku plátcí daně z přidané hodnoty (dále jen „DPH“), pak je nákladem rovněž příslušná daň dle zákona č. 235/2004 ve znění pozdějších předpisů. Výši jednotlivých složek odměny exekutora (ve smyslu § 90 EŘ) podrobně upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb (dále jen „ET“).⁶⁵ Mimo to jsou však v exekučním řízení vymáhány i další nároky např. náklady oprávněného, účelně vynaložené k vymáhání pohledávky přiznané v nalézacím řízení, a v jejím rámci též náklady toho řízení. Může tedy nastat situace, kdy celkové náklady vymáhané exekutorem násobně⁶⁶ převyší původní jistinu, zejména při vymáhání bagatelních⁶⁷ pohledávek. Otázka nákladů exekučního řízení se stala trnem v oku veřejnosti ve chvíli, kdy se objevily pochybnosti, zda rozsah a způsob vymáhání těchto pohledávek neslouží více než zájmu veřejnému partikulárním zájmům zúčastněných soukromých subjektů. Vzhledem k tomu, že i soudy, jako orgány dozorující každé exekuční řízení, se ve svém rozhodování významně odlišovaly, skončilo mnoho případů reflektujících náklady exekučního řízení až před Ústavním soudem.

Rozhodování o nákladech exekučního řízení je obecně vedeno zásadou zavinění povinného, protože primárně to byl on, kdo dobrovolně nesplnil stanovenou povinnost. Proto § 87 odst. 2,3 stanoví, že náklady exekutora i oprávněného nese na svých bedrech povinný. Tato zásada se ale uplatní pouze v případě exekuce úspěšné. Pro opačné případy, kdy je exekuční řízení zastaveno, poskytuje vodítko ust. § 89 EŘ. O zastavení exekuce může dle § 55 EŘ rozhodnout již exekutor – bez návrhu se souhlasem oprávněného nebo na návrh některého z účastníků, souhlasí-li všichni účastníci – nebo může o zastavení řízení rozhodnout soud z důvodů uvedených v § 268 OSŘ.⁶⁸

⁶⁵ Odměnu správce podniku stanoví vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 485/2000 Sb.

⁶⁶ V konkrétním případě jistina + náklady nalézacího řízení 6255,- Kč, náklady exekuce (tedy exekutora + oprávněného) 58.800,-. Viz nálezn. sp. zn. II. ÚS 2780/10, bod 12.

⁶⁷ Příkladem může být vymáhání pohledávek poskytovatelů městské hromadné dopravy, kde se vymáhaná jistina obvykle pohybuje okolo tisíce korun v každém jednotlivém případě (tarifní jízdné + přírůžka v rozmezí 500-1000 korun). Obdobně začaly pojišťovny aktivně vymáhat drobné dluhy na běžném pojistném.

⁶⁸ Dle § 52 odst. 1 se na exekuční řízení použijí přiměřeně ustanovení OSŘ, neobsahuje-li EŘ zvláštní úpravu.

V takovém případě musí vždy rozhodnout o náhradě nákladů exekučního řízení (§ 271 OSŘ). Jedním z důvodů, pro které lze exekuční řízení zastavit je nedostatek majetku povinného (§ 268 odst. 1 písm. e)), který jsem si vybral jako ukázkou enormního vlivu rozhodnutí Ústavního soudu, ovšem ÚS se ve své judikatuře vyjádřil i k dalším důvodům – dobrovolnému plnění, odpadnutí exekučního titulu nebo úmrtí povinného.

Pro správné pochopení považuji za důležité začít pár slovy o vývoji právní úpravy nákladů exekučního řízení. Současná právní úprava nákladů exekučního řízení byla zformována dvěma zásadními novelami exekučního řádu, zák. č. 347/2007 Sb. a zák. 286/2009 Sb. První z nich s účinností od 1. ledna 2008 zpřesnila určení hotových výdajů (§ 87 odst. 1), prodloužila lhůtu k podání námitek proti příkazu k náhradě nákladů ze 3 dnů na současných 8 a zakotvila povinnost exekutora zaslat vyjádření k postoupeným námitkám nejen soudu, ale také jejich podateli (§ 88 odst. 3). Úplně nově také zformulovala § 89 EŘ. Druhou ze zmiňovaných novel byla k tomuto ustanovení doplněna poslední věta současného platného znění, která umožňuje ujednat exekutorovi a oprávněnému dopředu výši exekutorem účelně vynaložený nákladů pro případ, že exekuce bude zastavena pro nemajetnost povinného. Dále došlo ke specifikaci formálních náležitostí příkazu k úhradě nákladů exekuce (§ 88 odst. 2) a upřesnila nakládání se zálohou na náklady exekuce (§ 90 věta druhá).

1. Náhrada nákladů dle úpravy do 31.12.2007

Původní ustanovení § 89 ve znění účinném do 31.12.2007 znělo:

"Dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce."

Tato strohá a nejednoznačná formulace, umožňující několik způsobů výkladu, působila od počátku rozporupně a bylo ponecháno na aplikační praxi, jak si s tímto ustanovením poradí. Je třeba říci, že i vlivem nejednotného rozhodování Ústavního soudu docházelo ke sjednocování jejího výkladu velmi pomalu. Definitivní tečku učinilo až stanovisko

pléna ÚS sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 ze dne 12. září 2006.⁶⁹ Názorovým východiskem byl na jedné straně § 3 odst. 1, který garantuje exekutorům právo na odměnu. Tuto interpretaci zastávanou především exekutory samotnými, podporovaly i obecné soudy, když exekutorům přiznávaly právo na náhradu nákladů exekuce proti oprávněným s argumentem, že není možné přenášet negativní důsledky insolventnosti dlužníka na exekutora, zároveň však oprávněným tyto náklady přiznávaly vůči povinným.⁷⁰ Na druhé straně se uplatňoval názor vycházející z principů obsažených v § 271 OSŘ – zavinění na zastavení exekuce – část soudů tak odmítala přiznat náhradu nákladu exekučního řízení proti oprávněnému subjektu bez toho, aniž by na jeho straně nalezly důvod k zastavení exekuce.⁷¹ K této interpretaci se přiklonil také Nejvyšší soud ve svém stanovisku sp. zn. Cjpn 200/2005⁷², kde publikoval následující právní větu:

„XVI. Oprávněnému lze uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce (§ 89 ex. ř.), jestliže při zastavení exekuce je z hlediska zásad uvedených v § 271, větě první, o. s. ř. osobou povinnou k náhradě nákladů exekučního řízení.“

Podporu tomuto právnímu názoru vyslovil i Ústavní soud v usneseních, kterými odmítal předložené ústavní stížnosti⁷³ pro zjevnou neopodstatněnost.⁷⁴ V usnesení sp. zn. II. ÚS 150/04 ÚS zdůraznil, že *„exekutor jako podnikatel má z úspěšného provedení exekuce zisk (odměnu), ale současně nese i riziko spočívající v tom, že majetek povinného nebude dostačovat k uspokojení oprávněného, ale i nákladů exekuce. Toto riziko nelze bezdůvodně přenášet na osobu oprávněnou“*. V usnesení sp. zn. III. ÚS 283/06 uvedl, že nelze než považovat stížnost za zjevně neopodstatněnou, neuplatňuje-li stěžovatel ústavně právní nonkonformitu posouzení otázky zavinění, jako důvodu pro zastavení exekuce. V usnesení sp. zn. IV. ÚS 180/06 se ÚS mimo jiné vypořádává s často kladenou námitkou, že exekutor nemá reálnou možnost výkon exekuce odmítnout. Podle § 90 odst. 3 EŘ má exekutor právo požadovat po oprávněném přiměřenou zálohu na náklady exekuce. Nedojde-li ke složení zálohy, má exekutor

⁶⁹ Až do účinnosti novely č. 347/2007 Sb., která pozměnila § 89 – k tomu viz dále.

⁷⁰ Např. usnesení Krajského soudu v Plzni sp. zn. 10 Co 880/2004, Krajského soudu v Ostravě 9 Co 64/2005 a další.

⁷¹ Např. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem sp. zn. 30 Co 627/2003 nebo Krajského soudu v Plzni sp. zn. 15 Co 523/2004 a další.

⁷² Publikované ve sbírce soudních rozhodnutí jako R 31/2006.

⁷³ Např. usnesení sp. zn. II. ÚS 294/05, III. ÚS 42/06, III. ÚS 225/06, III. 282/06, IV. ÚS 54/06 a další.

⁷⁴ § 43 odst. 2 písm. a) ZÚS.

právo provedení exekuce odmítnout,⁷⁵ nebo již zahájenou exekuci zastavit.⁷⁶ Tato ustanovení poskytují dostatečnou ochranu před tím, aby exekutor vykonával činnost zcela na své náklady.

Zhruba ve stejném období však exekutoři našli u Ústavního soudu i zastání, konkrétně v nálezech sp. zn. II. ÚS 372/04 a I. ÚS 290/05. V prvním zmiňovaném směřovala stížnost proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové (dále jen „KSHK“) 21 Co 603/2003-43, kterým bylo změněno usnesení soudu prvního stupně o zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. e) a o tom, že náklady exekučního řízení ponese povinná. Odvolací soud se ztotožnil s tím, že za daných okolností svědčí povinnost náhradě nákladů povinné, nicméně vzhledem k tomu, že výmazem z obchodního rejstříku ztratila právní subjektivitu, nemůže být k této zavázána. Doplnil dále, že ani oprávněné nemůže být uložena povinnost nést náklady exekuce, neboť ji nelze přičítat žádné procesní zavinění. S ohledem na to, že „*tertium non datur*“ (např. náhrada nákladů státem), rozhodnul, že stěžovatel – soudní exekutor – **nemá právo na náhradu nákladů vůbec**. ÚS vycházel ze specifického postavení exekutora zakotvené § 2 EŘ (nezávislost a nestrannost) a § 3 EŘ (právo na úplatu, ovšem korigované zákazem jiné výdělečné činnosti), navíc poukázal na omezenou možnost exekutora, odmítnout provedení exekuce (§ 30 EŘ). Podle ÚS nelze tyto základní zásady, na nichž zákonodárce vystavěl systém alternativního výkonu rozhodnutí, negovat pouhým výkladem ustanovení o náhradě nákladů řízení, nelze-li v něm zároveň spatřovat i úmysl zákonodárce (což v daném případě dle ÚS dovodit nelze). Platí-li premisa, že úplata exekutora je zaručena (§ 3 EŘ), není možné bez ohledu na procesní zavinění účastníků (sic!), ponechat tohoto bez úplaty s odkazem na subsidiární užití OSŘ („důvody zastavení“), neboť ust. § 89 EŘ je vyčerpávající zvláštní úpravou (*lex specialis*) a subsidiární použití OSŘ dle § 52 EŘ je vyloučeno. Je tedy na oprávněném, aby zvažil riziko podání návrhu exekuce s ohledem na situaci povinného. Navíc v konkrétním projednávaném případě byl návrh na exekuci podán poté, co bylo KSHK rozhodnuto o zamítnutí konkurzu pro nedostatek majetku povinné. Tuto tezi však ÚS zopakoval i pro odlišný skutkový základ, kdy došlo k zastavení exekuce z důvodu nedostatku majetku

⁷⁵ § 30 písm. b) EŘ.

⁷⁶ § 55 odst. 5 EŘ.

na straně povinného, v nálezu sp. zn. I.ÚS 290/05. Lze tedy uzavřít, že ve zmiňovaných nálezech dovodil ÚS, že nepřiznání odměny exekutora dle § 3 EŘ v soudním řízení o zastavení exekuce je natolik extrémní interpretací a aplikací EŘ, že jí bylo vybočením z mezí ústavnosti zasaženo do práv stěžovatele na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LPS) a zároveň bylo zasaženo do jeho práva vlastnit majetek (čl. 11 LPS), neboť jeho majetek byl neoprávněně zmenšen.

Tato situace, kdy o stejném nároku mohlo být rozhodnuto rozdílně, přičemž obě interpretace měly zastání v argumentaci ÚS, byla dlouhodobě neudržitelná a k jejímu sjednocení byl využit návrh II. senátu ÚS v obdobné věci, který vyústil v žádost o potvrzení odlišného právního názoru.⁷⁷ Plénum zrekapitulovalo všechny dosavadní argumenty:

- 1) Především dalo v plné míře za pravdu sjednocujícímu stanovisku NS, když potvrdilo, že při rozhodování o náhradě nákladů je třeba primárně vycházet ze zásady zavinění povinného⁷⁸ a v dalším je třeba interpretovat ustanovení § 87- 89 EŘ s přihlédnutím k obecné úpravě nákladů výkonu rozhodnutí, zejména ust. 270 a 271 OSŘ.
- 2) Exekutor, ač je na něj přenesena část výkonu státní moci, je soukromým podnikatelem. Vykonává tak činnost na vlastní riziko a za účelem zisku. Toto riziko může spočívat mimo jiné v tom, že majetek povinného nebude dostačovat ani k uspokojení nákladů exekuce, a je na druhou stranu plně vyváženo jinými výhodami (např. omezená konkurence).⁷⁹
- 3) Odmítlo námitku stěžovatele, že exekutoři vystupují v obdobném postavení jako soudci. Exekutoři vykonávají státní moc pouze při výkonu exekuce a i zde jsou dozorováni nezávislým a nestranným soudem. V řízení o náhradě nákladů figurují pouze v postavení běžného účastníka.
- 4) Odmítlo rovněž, že exekutoři by měli mít garantovanou odměnu v pevné výši podobně jako soudci. Náklady řízení a platy soudců nelze srovnávat, náklady nejsou odměnou za

⁷⁷ § 23 ZÚS: „Jestliže senát v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu, předloží otázku k posouzení plénu. Stanoviskem pléna je senát v dalším řízení vázán.

⁷⁸ § 87 odst. 3 EŘ.

⁷⁹ Přílehlavě zde dopadají závěry vyslovené ESLP rozsudkem dne 23.11.1983 ve věci Van der Mussele proti Belgii (stížnost č. 8919/80).

práci ve smyslu čl. 28 LPS, neboť tento se vztahuje pouze zaměstnanci. § 3 EŘ je dostatečnou zárukou odměny, dle něj je třeba postupovat, jakkoliv může být odměna přiznaná v podobě pohledávky s pochybnou dobytostí.

5) Poukázalo na jedinečnost situace v nálezu sp. zn. II. ÚS 372/04, kdy byla náhrada nákladů exekutorovi rozhodnutím soudu odepřena úplně. Přiznání nákladů proti nemajetnému povinnému se nerovná jejich odepření, exekutor navíc při aktuální nesolventnosti povinného může tuto pohledávku vymáhat kdykoliv v budoucnu.

Na základě výše naznačeného došlo plénum k závěru, že „není porušením čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jestliže obecný soud při rozhodování o nákladech exekuce v případě, že je exekuce zastavena pro nedostatek majetku na straně povinného a na straně oprávněného nelze shledat procesní zavinění za zastavení exekuce (při respektování požadavku náležité opatrnosti a uvážlivosti), přiznává exekutorovi náhradu nákladů řízení vůči povinnému“.⁸⁰

2. Náhrada nákladů dle úpravy po 1.1.2008

Osud tomu chtěl, že tento stav netrval příliš dlouho. Již v průběhu jara roku 2007 byla připravována novela EŘ, která byla na konci léta předložena PSP jako návrh zákona č. 347/2007 Sb. Tento vládní návrh v původní verzi neobsahoval změnu § 89. S novým ustanovením přišel až komplexní pozměňovací návrh z půdy ústavně právního výboru. Vzhledem k výslednému znění zákona není těžké si domyslet, kdo za jeho předložení mohl stát. Již v době přijímání byly vznášeny otázky ohledně jeho ústavnosti, ale exekutoři očekávali, že v navrhované podobě přinese všeobecně akceptovatelnou nápravu z jejich pohledu závadného stavu.

Nová úprava § 89 EŘ s účinností od 1.1.2008 zněla:

„Dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil. V případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný.“

⁸⁰ Stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.

Exekutoři si od této změny slibovali posun v rozhodování soudů o náhradě nákladů, zejména v řízeních, která končila zastavením z důvodů nemajetnosti povinného subjektu, směrem k větší benevolenci v přiznávání nákladů na úkor oprávněných, a jali se této možnosti okamžitě využívat. Vzhledem k tomu, že zákon č. 347/2007 sb. neobsahoval intertemporální ustanovení, neváhali jej dokonce využít i pro přiznání nákladů pro řízení započatá ještě v roce 2007 (za původní právní úpravy). Podle mého názoru je tento značně účelový postup na hraně profesní etiky, neboť shledávám na první pohled patrné, že odporuje zákazu pravé retroaktivity. Je to navíc exekutor (právní profesionál), kdo jednostranně stanovuje náklady řízení v příkazu k úhradě nákladů exekuce s odkazem na oporu poskytující právní úpravu, a je na oprávněných (v mnoha případech se jedná o laiky⁸¹) aby podali v relativně krátké – osmidenní lhůtě – proti příkazu námitky. Přesto to v situaci, kdy náhrady nákladů řízení jsou převažujícím příjmem exekutora,⁸² není nic překvapujícího. Naopak za zarážející považuji fakt, že na tento výklad přistoupily i soudy a náklady stanovené exekutory dle nové úpravy přiznávaly. Bohužel není a nikdy nebude dohledatelné, kolik procent z podobných návrhů mohlo skončit v jakékoliv fázi úspěchem, pouze vzhledem k překvapivě velkému počtu zrušujících nálezů ÚS⁸³ lze nepřímo usoudit, že pokusů bylo učiněno dost. Nosný názor k tématu zazněl v nálezu sp. zn. IV. ÚS 314/09. Vyšel z právního názoru publikovaného v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 38/06, jenž si dovolím citovat: „V případě absence explicitních intertemporálních ustanovení, tj. za situace, kdy zákonodárce mlčí jak k otázce, zda je nárok podle předchozí úpravy zachován, tak k aplikovatelnosti nové úpravy, je dle Ústavního soudu třeba přijmout takový výklad, který "šetří smysl a podstatu základního práva, v daném případě práva na legitimní očekávání. Opačný aplikační či interpretační postup znamená porušení čl. 4 odst. 4 Listiny", je proto "ve svém důsledku výkladem retroaktivním". Ústavní soud tak přiznal, co již na první pohled

⁸¹ Nedisponuji přesnou statistikou, jaké procento účastníků vykonávacího řízení využívá pro účely řízení právního zástupce. Vycházím z osobní zkušenosti, že tak obvykle činí pouze velké firmy, které generují pravidelně dostatečné množství pohledávek, kdežto u ekonomicky slabších subjektů to i vzhledem ke klesající efektivnosti vymáhání obvykle nedává smysl.

⁸² Vědomě abstrahuji od příjmů z dalších činností – např. sepisování exekutorských zápisů, doručování listin apod.

⁸³ Mimo dále citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 314/09 ještě minimálně dalších 15 kasačních nálezů, ve kterých ÚS opakuje nebo přímo odkazuje na argumentaci nálezu prvního. Např. nálezy sp. zn. I. ÚS 969/09 z června 2009, I. ÚS 1851/09 z července 2009, II. ÚS 1309/09 ze září 2009, III. ÚS 1706/09 z prosince 2009 a další.

bylo zřejmé. Dovedeno ad absurdum, změnila-li by se přes noc právní úprava na „náklady exekuce hradí vždy oprávněný“, bylo by lze po těchto jejich zaplacení požadovat, aniž by měli možnost uvážit, zda za těchto podmínek chtějí splnění přiznaného nároku vymáhat v exekučním řízení, což je na první pohled naprosto nepřijatelné. Výše řečené by samo o sobě stačilo pro vyhovění stěžovateli a zrušení napadeného rozhodnutí, ÚS však považoval za důležité poskytnout jednoznačné, univerzální „vodítko“ pro futuro. Vypomohl si metodou analogie zákona (analogie legis) a vycházející z úvahy, že není dán rozumný důvod pro odlišení cílů sledovaných EŘ a jeho novelou č.347/2007 Sb., dovodil, že pro posuzování intertemporalit založené předmětnou novelou je třeba vycházet analogicky z ust. § 129 EŘ⁸⁴, tedy výkon rozhodnutí započatý před účinností zák. č. 347/2007 Sb. posuzovat dle ustanovení EŘ ve znění platném a účinném do 31.12.2007.

Poté, kdy se s konečnou platností sjednotil výklad ustanovení o náhradě nákladů exekučního řízení⁸⁵ a byla postavena najisto i elementární otázka, jaká právní úprava dopadá na to které konkrétní řízení, otevřel se prostor pro úvahy, jaký bude reálný dopad novelizovaného ustanovení. Povede ke zvratu v dosavadním rozhodování? A pokud ne, ovlivní nějak předpoklady a meze onoho požadovaného subjektivního zavinění nutného pro uložení náhrady nákladů oprávněnému?

Prvním rozhodnutím vydaným za účinnosti nové právní úpravy, nijak ji však z logiky věci nereflektující, byl kasační nálezn IV. ÚS 1903/07 ze dne 15.1.2008. Okresní soud ve Vsetíně v něm nejprve při rozhodování zopakoval, že „*exekuce byla zahájena na návrh oprávněného a je na něm, aby náklady exekuce hradil, [...] při nemajetnosti povinného by uložení náhrady nákladů exekuce opět povinnému bylo ryze formální a nepraktické*“. Krajský soud v Ostravě to „napravil“ výrokem, že „*na oprávněném lze spravedlivě požadovat, aby před podáním návrhu vynaložil určité úsilí ke zjištění majetkových, osobních a jiných poměrů na straně povinného*“. Tato svá tvrzení bohužel dle názoru ÚS dostatečně neodůvodnily (paušální odkázání na obsah spisu tímto

⁸⁴ § 129 EŘ: „Výkon rozhodnutí uskutečňovaný na základě usnesení soudu o nařízení výkonu rozhodnutí vydaného před účinností tohoto zákona se uskuteční podle dosud platných právních předpisů.“

⁸⁵ Ve smyslu výše popsaném, tedy nákladů při zastavení řízení zejména pro nemajetnost.

odůvodněním není), a tak tento napadená usnesení zrušil s poukazem na porušení práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LPS). Nevyhnul se ovšem ani vyjádření k meritu, ve kterém zopakoval všeobecně přijímané východisko⁸⁶ a doplnil je o hlediska, která by mohli naopak o zanedbání povinné procesní opatrnosti svědčit – oprávněný **beze změn okolností** podává **opakovaně** návrhy na nařízení exekuce; nařízená exekuce bude zastavena z důvodu **zpětvzetí návrhu** oprávněným nebo oprávněný **podá návrh** na nařízení exekuce **poté, co byl zamítnut** návrh na prohlášení **konkursu** pro nedostatek majetku povinného. Důležité je, že tento výčet není uzavřený (taxativní), obecné soudy se mohou kdykoliv odchýlit, musí ovšem náležitě odůvodnit, co je k odlišnému závěru vedlo.

V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2888/07 ze dne 12.5.2008 přiznal Krajský soud v Ostravě exekutorovi náhrad nákladů vůči oprávněnému s odkazem na novou právní úpravu. Současně ve vyjádření k ústavní stížnosti doslova uvedl: „[...] *uvedené rozhodnutí není vybočením ze standardů výkladu ustanovení § 89 exekučního řádu, ale jedním z alternativních výkladů, [...] tento postup byl verifikován i novelou dotčeného ustanovení účinnou od 1. ledna 2008*“. Ústavní soud se však vzhledem k povinnosti projednat věc podle staré úpravy k těmto zkušebními balónek nemohl vyjádřit. V nálezu II. ÚS 1226/08 ze dne 9.10.2008, druhý senát dovodil, že ani skutečnost, že došlo k zániku povinné výmazem z obchodního rejstříku, nemění nic na pravidlech přiznávání náhrady nákladů. Poukázal na to, že nálezu sp. zn. II. ÚS 372/04, ze kterého bylo lze k těmto úvahám dojít, je již překonaný interpretačním stanoviskem ÚS.⁸⁷ V nálezu sp. zn. IV. ÚS 314/09 ze dne 5.5.2009 se vyjádřil k nové právní úpravě, i když pouze ve vedlejšímu stanovisku (obiter dictum), zejména k otázce, zda dosud formulovaná pravidla mohou posloužit jako základ pro ústavně konformní interpretaci současného § 89 EŘ. ÚS rekapituluje legislativní proces a hledaje původní intenci zákonodárce,⁸⁸ uchýlil se k citaci z projevu ministra spravedlnosti při projednávání zákonné předlohy na

⁸⁶ Východiskem je určení a hodnocení důvodů, pro něž k zastavení exekuce došlo, přičemž mezi hlediska zkoumání nenáleží majetnost, resp. nemajetnost povinného. Výjimkou je situace, kdy oprávněný nedbal požadavku náležité opatrnosti a uvážlivosti a návrh na nařízení exekuce podal, ačkoliv mu byly k dispozici poznatky, z nichž se dal takový výsledek předvídat.

⁸⁷ Sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.

⁸⁸ Vzhledem ke způsobům vložení (poslanecký pozměňovací návrh) nelze logicky nalézt ani stanovisko předkladatele v důvodové zprávě.

půdě PSP ČR⁸⁹ a naznačuje, jaké důsledky lze očekávat, byl-li by v tomto projevu spatřován skutečný úmysl zákonodárce.⁹⁰

Kýženou příležitost vypořádat se závaznou formou s ust. § 89 věty druhé přinesl až návrh na zrušení tohoto předpisu podaný Okresním soudem v Semilech v souvislosti s jeho aplikací při rozhodování o nákladech exekučního řízení. Plénum ústavního soudu, kterému byl návrh postoupen, sice tento jako nedůvodný zamítá, ale nikoliv z důvodu plné ústavní souladnosti, nýbrž s ohledem na zásadu, že možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, má přednost před kasací napadeného ustanovení. Přesvědčivě dovozuje, že předmětné ustanovení je třeba vykládat souladně se stanoviskem sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 ve znění následné judikatury, na čemž nemůže nic změnit ani originální výklad zákonodárce, neboť je-li v rozporu s výkladem ústavně konformním, přiznává ÚS prioritu druhému z nich.⁹¹ Dochází tak k závěru, že ustanovení § 89 věty druhé EŘ je nutno ústavně konformně interpretovat v návaznosti na ustanovení § 89 věty první exekučního řádu tak, že v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného je povinnost oprávněného hradit paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi odvislá od posouzení míry jeho zavinění na zastavení exekuce. Nález zveřejněný pod sp. zn. Pl. ÚS 16/08 tak definitivně potvrdil referenční rámec dřívějších stanovisek NS a ÚS, a to i přes opačný záměr zákonodárce.

Závěrem bych rád ještě letmo zmínil další vývoj judikatury ÚS k otázce zavinění a přidal pár vlastních postřehů. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1413/10 ze dne 16.12.2010 Ústavní soud odmítl, že by zavinění nákladů exekuce bylo možno vyvozovat z faktu, že povinné byl již v nalézacím řízení ustanoven opatrovník, neboť byla neznámého pobytu a nebylo

⁸⁹ „Jestli ve chvíli, kdy exekutor vykonává exekuci a zjistí se, že dlužník nemá žádné peníze, a není tedy z čeho zaplatit ani exekutora, tak zda exekutorovi přísluší nějaká odměna a kdo ji případně má platit. Já osobně zde říkám, že jsem zastáncem názoru, že ve chvíli, kdy exekutor se nemůže vzdát takovéto zakázky, není to tedy klasické podnikání, proto tady vystupují, jak tady použil pan poslanec slovo podnikání, že tedy to je podnikatel, že podniká bez rizika, ono to fakticky v této dimenzi není podnikání, protože zde funguje exekutor spíše jako správní úřad, jako orgán státu, a musí onu činnost vykonat. A v tuto chvíli tedy, pokud takovou činnost vykoná, bychom se měli zamyslet nad tím, zda tedy je morální a správné chtít po něm, aby případně nastala situace, že mu nikdo nic nezaplatí. Protože pokud bychom nechali úpravu, že v případě nemajetnosti mu nikdo nic nezaplatí, pak bychom současně mu měli dát právo odmítnout vykonávat takovouto nebonitní, nezajímavou zakázku.“ Celý projev dostupný z <<http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/022schuz/s022131.htm>>

⁹⁰ Viz dále.

⁹¹ Nález sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

ji možno doručovat. Z rozhodnutí dále plyne, že tímto důvodem nemůže být ani skutečnost, že oprávněný nepožádá před započítáním výkonu rozhodnutí předsedu senátu, aby vyzval povinného k dobrovolnému plnění⁹², jakož i nevyužije možnosti předvolání povinného k prohlášení o majetku⁹³, na čemž nic nemění ani to, že uvažovat o tomto postupu v dané situaci (nezvěstné povinné) je prostý nonsense. V nálezu II. ÚS 1222/10 ze dne 16.12.2010 odmítl ústavní soud tezi, že k minimální míře obezřetnosti patří nahlédnutí do veřejně přístupných rejstříků (živnostenský, obchodní a databáze ARES), ze kterých by bylo patrné, že povinná již fakticky v době podání návrhu exekuce nevyvíjí žádnou činnost. V tomto řízení taktéž přiznal ÚS úspěšné stěžovatelce náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, protože přihlédl ke skutečnosti, že Krajský soud v Brně rozhodl v rozporu s konstantní judikaturou.

Na úplný závěr lze tedy shrnout, že z popsané judikatury neplyne, že exekutor nemá apriori nárok na náhradu nákladů vůči oprávněné. Pro jejich přiznání je ovšem nutné prokázat zavinění na straně povinné. Z hlediska systematiky výkladu ÚS plyne, že toto zavinění je třeba vždy vykládat jako výjimku z obecného pravidla, že za náhradu nákladů exekuce odpovídá povinný (presumované zavinění), je tedy vykládána restriktivně tzn. zavinění musí být zřejmé a nezpochybnitelné, jak ÚS naznačil při rozhodování o konkrétních návrzích. A dále z novelizované úpravy vyplývá, že exekutoři budou mít nárok pouze na náhradu paušálně či skutečně a účelně vynaložených nákladů,⁹⁴ nikoliv na náhradu odměny byť v minimální výši.⁹⁵ Také jsem rád, že byla popřena argumentace, které se od počátku dostávalo sluchu a zazněla i z úst ministra spravedlnosti, totiž, že exekutor nemá právo provedení exekuce odmítnout. Již od přijetí zákona 120/2001 Sb. platí, že exekutor toto učinit může,⁹⁶ nesloží-li žadatel k jeho rukám přiměřenou zálohu, jakkoliv věřím, že žádat zálohu nákladů je v rámci konkurenčního boje a obecného trendu snižujících se výnosu exekucí krok velmi nepopulární.

⁹² § 259 OSŘ.

⁹³ § 260a OSŘ.

⁹⁴ Ve smyslu § 13 ET, který rozlišuje paušální náhradu ve výši 3.500,-kč nebo náhradu skutečně účelně vynaložených nákladů, jejichž výši je však exekutor povinen prokázat. Fakticky tak exekutoři požadují 4.165,-kč (paušál + DPH) – viz nálezy sp. zn. I. ÚS 1413/10 nebo I. ÚS 3171/09.

⁹⁵ Ve smyslu § 6 odst 3. ET účtovali exekutoři minimální odměnu ve 3000,-kč . Dohromady 7.735,-kč (paušál + odměna + DPH) – viz nálezy sp. zn. IV. ÚS 2888/07 ze dne 12.5.2008.

⁹⁶ § 30 písm. b) EŘ, podobně ji může ze stejného důvodu kdykoliv zastavit § 55 odst. 5.

Závěr

Rozsáhle zadaného tématu jsem se zhostil formou tří případových studií. Těžko se tak mohu na tomto místě pustit do závěrečné syntézy, ale po prostudování desítek rozhodnutí tuzemských soudů na daná témata mohu říci, že jsem s jejich volbou navýsost spokojen. Každé z témat samostatně a zároveň všechna v souhrnu prokázala, že Ústavní soud svým rozhodováním zásadním způsobem spolupůsobí na formování českého právního prostředí. V první kapitole jsem poukázal na otázky výhradně procesní, bez bezprostředního hmatatelného vlivu na práva a povinnosti účastníků řízení. Ukázalo se, že přes všechna líbivá prohlášení i skálopevná ujišťování může i v dnešní době „nové kvality“ – pluralitní, občanské, demokratické společnosti - docházet k pokusům ovlivňovat chod justice, a to dokonce v zásadních otázkách a na vysokých místech. Je uspokojující zjistit, že ústavní soud zafungoval neomylně jako brzda i proti velmi umně prezentovanému bezpráví.

Svou hloubkou mě obzvlášť po přečtení článku Zdeňka Kühna⁹⁷ překvapila oblast vymezená ve druhé kapitole. Úvahový prostor, který poskytuje jsem ani zdaleka nevyčerpal. Rozsah dalších úvah o úpravě mimořádných opravných prostředků *de lege ferenda* překračuje hranice jednotlivých právních disciplín⁹⁸ a přímo se nabízí i komparativní studie úpravy v právních řádech jiných zemí. Jak uvádí Zdeněk Kühn, na jedné straně stojí systém americký (prospektivní) s volnou selekcí nápadu Nejvyšším soudem Spojených států, druhým extrémem je model kontinentální (retrospektivní), s napravováním „všech omylů“, reprezentovaný Itálií nebo Francií. Na pomezí těchto modelů se nachází systém český, ale nestojí osamocen. Na podobných principech jsou vybudovány systémy našich nejbližších sousedů – německý nebo rakouský. Zde se otevírá téměř neomezené pole pro další bádání, nikoliv pro diplomanta, ale pro hlubší vědecký záměr.

Poslední kapitola vhodně doplnila obě předchozí. Zachycuje rozhodování Ústavního soudu v mnoha konkrétních případech s bezprostředním dopadem na osudy účastníků exekučních řízení. Až na dřeň se v ní odkrývá jeho role. V situaci, kdy se přes dva

⁹⁷ KŮHN Zdeněk. Civilní dovolání v zákrutech ústavní justice. *Právní rozhledy*. 2012, ročník 20, str. 771-777. ISSN 1211-4405.

⁹⁸ Střetávání práva ústavního a občanského procesního, komparace mimořádných opravných prostředků pro oblast civilního, trestního i správního práva.

kontrolní stupně (okresní soud, krajský soud), ani činností soudu Nejvyššího nepodaří sjednotit rozhodování o specifických nákladech exekučního řízení, způsobí rozporuplná judikatura Ústavního soudu následky, o nichž ani dodnes nemůžeme říci, zda byly úplně odstraněny. To, že k setrvalému napětí v této oblasti přispívá systémové nastavení, kdy exekutoři jsou bezprostředně hmotně zainteresováni na výsledku řízení, které sami vedou, nechci zpochybňovat. K úvaze pouze předkládám, zda by dřívější, jednotný a tvrdší postup ÚS vůči exekutorům také vyústil v úsilí zákonodárce obcházet čerstvou judikaturu ÚS novou zákonnou úpravou a ke snaze exekutorů vyčíslovat náklady v rozporu se zákonem⁹⁹ i převažujícím názorem vyšších soudů snad v očekávání, že v roztržitém spektru názorů snadněji narazí na sympatizanta. Nakonec to bude vypadat jako strategický tah, že jsem si tuto živou a kontroverzní kapitolu nechal na závěr. Přiznám se, že opak je pravdou. Kdyby mi náhoda nepřivála do ruky nález¹⁰⁰ o náhradě nákladů v případě spojení věcí vedených exekutorem, končil bych tuto práci možná kapitolou na téma poučovací povinnost soudů. Mimochodem, ten nález je velmi zajímavý, mohu jen vřele doporučit...

⁹⁹ Pro připomenutí, dle databáze nalus k §89 EŘ - 16 nálezů na téma vyčíslení nákladů dle právní úpravy platné do 31.12.2007, poslední z nich nález sp. zn. II.ÚS 1327/10 ze dne 05.10.2011.

¹⁰⁰ Nález sp. zn. II.ÚS 2780/10 ze dne 07.06.2011.

Použitá literatura a zdroje

1. Knihy, články a elektronické zdroje

FILIP, Jan, Vojtěch ŠIMÍČEK a Pavel HOLLÄNDER. *Zákon o Ústavním soudu: komentář*. 2. přeprac. a rozš. vyd. Praha: Beck, 2007, XXXIII, 896 s. ISBN 978-80-7179-599-5.

HLAVSA, Petr. *Exekuční řád: zákon č. 119/2001 Sb. s poznámkami a prováděcími předpisy*. 3. aktualiz. a podstatně dopl. podle stavu k 1.4. 2008. Praha: Linde, 2008, 271 s. ISBN 978-80-7201-704-1.

HOLLÄNDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace: ohlédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2003, 103 s. ISBN 80-86131-37-8.

KASÍKOVÁ, Martina, Zdeněk KUČERA, Vladimír PLÁŠIL a Karel ŠIMKA. *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související*. 1. vyd. Praha: Beck, 2005, XVIII, 966 s. ISBN 80-7179-901-7.

KOMÁREK JAN. Jak hodně mají soudci mluvit? Jiné právo, 12.2.2007, [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2007/02/jak-hodn-maj-soudci-mluvit.html>>.

KÜHN, Zdeněk. Nenárokové dovolání je protiústavní? Jiné právo, 1.3.2012, [cit. 2012-12-12]. Dostupné z: <<http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/nenarokove-dovolani-je-protiustavni.html>>.

KÜHN Zdeněk. Civilní dovolání v zákratech ústavní justice. Právní rozhledy. 2012, ročník 20, str. 771-777. ISSN 1211-4405.

KÜHN, Zdeněk, Michal BOBEK a Radim POLČÁK. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2006, xxii, 234 s. ISBN 80-903786-0-9.

Listina základních práv a svobod: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxv, 906 s.. ISBN 978-80-7357-750-6.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 2011, xviii, 276 s. ISBN 978-80-7400-382-0.

MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 195. ISBN 978-80-7357-748-3.

Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 2 sv. ISBN 978-80-7357-460-4.

POKORNÝ, Milan a Alena WINTEROVÁ. *Občanský soudní řád a předpisy související*. 9., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2001, 862 s. ISBN 80-7201-269-x.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Beck, 2008, viii, s. 1503-3011. ISBN 978-80-7400-043-0.

ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 358 s. ISBN 80-7201-569-9.

ŠKÁROVÁ, Marta. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1.9. 2009*. 4. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.9. 2009. Praha: Linde, 2009, 1263 s. ISBN 978-80-7201-769-0.

VOPÁLKA, Vladimír, Vladimír MIKULE, Věra ŠIMŮNKOVÁ a Miloslav ŠOLÍN. *Soudní řád správní: komentář*. 1. vyd. Praha: Beck, 2004, XI, 327 s. ISBN 80-7179-864-9.

VRCHA, Pavel. *Civilní judikatura: výběr aktuálních rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu České republiky : judikáty týkající se občanského soudního řádu a občanského zákoníku*. 2. vyd. Praha: Linde, 2005, 1291 s. ISBN 80-7201-542-7.

WAGNEROVÁ, Eliška, Martin DOSTÁL, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. Vyd. 1. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2007, x, 624 s. ISBN 978-80-7357-305-8.

WINTEROVÁ, Alena. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.1. 2007. Praha: Linde, 2007, 1087 s. ISBN 978-80-7201-647-1.

WINTEROVÁ, Alena, Dita FRINTOVÁ, Alena MACKOVÁ, Tomáš POHL, Josef SALAČ, Petr SMOLÍK, František ZOULÍK a Silvia KUBEŠOVÁ. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. dopl. vyd. Praha: Linde, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád): komentář. 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2007, xv, 672 s. ISBN 978-80-7179-582-7.

2. Judikatura

2.1 Ke kapitole I.

Nález Ústavního soudu ze dne 22.2.1996, sp. zn. III. ÚS 232/95

Nález Ústavního soudu ze dne 8.1.2009, sp. zn. II. ÚS 1009/08

Nález Ústavního soudu ze dne 12.3.2009, sp. zn. III. ÚS 529/08

Nález Ústavního soudu ze dne 28.6.2010, sp. zn. IV ÚS 170/08
Nález Ústavního soudu ze dne 22.10.2009, sp. zn. IV. ÚS 956/09
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2006, sp. zn. 29 Odo 551/2006
Usnesení Ústavního soudu ze dne 8.10.1997, sp. zn. I. ÚS 71/97
Usnesení Ústavního soudu ze dne 19.1.2006, sp. zn. IV. ÚS 111/04
Usnesení Ústavního soudu ze dne 6.12.2007, sp. zn. III. ÚS 776/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.7.2009, sp. zn. II. ÚS 1667/09
Usnesení Ústavního soudu ze dne 18.2.2010, sp. zn. II. ÚS 146/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. I. ÚS 1019/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14.7.2010, sp. zn. I. ÚS 1220/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.10.2010, sp. zn. IV. ÚS 2055/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.12.2010, sp. zn. III. ÚS 3184/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.3.2011, sp. zn. IV. ÚS 3663/10
Usnesení Ústavního soudu ze dne 20.10.2011, sp. zn. I. ÚS 2686/11
Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.2.2012, sp. zn. II. ÚS 1898/10
Usnesení Vrchního soudu v Praze, sp. zn. usnesení č. j. 1 Co 349/2008-322

2.2 Ke kapitole II.

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 10.1.1996, sp. zn. Pl. ÚS 30/95
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 24.9.1996, sp. zn. Pl. ÚS 18/96
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 23.11.1999, sp. zn. Pl. ÚS 28/98
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 27.6.2001, sp. zn. Pl. ÚS 16/99
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 2.10.2002, sp. zn. Pl. ÚS 5/02
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 11.6.2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 11.2.2004, sp. zn. Pl. ÚS 1/03
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 15.2.2007, sp. zn. Pl. ÚS 77/06
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 1.3.2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 19.1.2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/09
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 9.2.2011, sp. zn. Pl. ÚS 38/10
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 21.2.2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11
Nález pléna Ústavního soudu ze dne 16.10.2012, sp. zn. Pl. ÚS 16/12

Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 84/94
Nález Ústavního soudu ze dne 26.9.1996, sp. zn. III. ÚS 176/96
Nález Ústavního soudu ze dne 9.7.1998, sp. zn. III. ÚS 206/98
Nález Ústavního soudu ze dne 18.6.2002, sp. zn. III. ÚS 298/02
Nález Ústavního soudu ze dne 1.3.2004, sp. zn. IV 582/02
Nález Ústavního soudu ze dne 4.3.2004, sp. zn. IV. ÚS 290/03
Nález Ústavního soudu ze dne 10.5.2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05
Nález Ústavního soudu ze dne 31.8.2005, sp. zn. II. ÚS 248/04
Nález Ústavního soudu ze dne 20.9.2006, sp. zn. II. ÚS 566/05
Nález Ústavního soudu ze dne 11.9.2007, sp. zn. I. ÚS 2030/07
Nález Ústavního soudu ze dne 18.12.2007, sp. zn. II. ÚS 182/05
Nález Ústavního soudu ze dne 9.1.2008, sp. zn. II. ÚS 650/06
Nález Ústavního soudu ze dne 2.12.2008, sp. zn. II. ÚS 323/07
Nález Ústavního soudu ze dne 6.10.2011, sp. zn. I. ÚS 3171/09
Nález Ústavního soudu ze dne 16.1.2012, sp. zn. IV. ÚS 1881/11
Nález Ústavního soudu ze dne 22.2.2012, sp. zn. I. ÚS 2166/10
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26.4.1979 ve věci Sunday Times v. Spojené království, stížnost č. 6538/74
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21.1.1999 ve věci García Ruiz v. Španělsko, stížnost č. 30544/96
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2001, sp. zn. 26 Cdo 306/2000-84
Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2009, sp. zn. 29 Cdo 101/2007-197
Rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 19. září 2006, č. j. 3 Cmo 138/2005-160
Rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 25. října 2010, č. j. 3 Cmo 205/2010-240
Stanovisko 29 NSCR 66/2011 ze dne 30.11.2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.2.2001, sp. zn. 22 Cdo 1731/99
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19.6.2002, sp. zn. 33 Odo 360/2002-127
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2004, sp. zn. 20 Cdo 2530/2003
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2011, sp. zn. 29 Cdo 1113/2011-279
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2011, sp. zn. 23 Cdo 2703/2010
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.12.2011, sp. zn. 23 Cdo 1398/2010
Usnesení Ústavního soudu ze dne 30.3. 2006, sp. zn. IV. ÚS 125/06

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13.9.2011, sp. zn. II. ÚS 2371/11

2.3 Ke kapitole III.

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 6.2.2007, sp. zn. Pl. ÚS 38/06

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 29.9.2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/08

Nález Ústavního soudu ze dne 8.8.2005, sp. zn. II. ÚS 372/04

Nález Ústavního soudu ze dne 23.2.2006, sp. zn. I. ÚS 290/05

Nález Ústavního soudu ze dne 15.1.2008, sp. zn. IV. ÚS 1903/07

Nález Ústavního soudu ze dne 12.5.2008, sp. zn. IV. ÚS 2888/07

Nález Ústavního soudu ze dne 9.10.2008, sp. zn. II. ÚS 1226/08

Nález Ústavního soudu ze dne 5.5.2009, sp. zn. IV. ÚS 314/09

Nález Ústavního soudu ze dne 4.6.2009, sp. zn. I. ÚS 969/09

Nález Ústavního soudu ze dne 29.7.2009, sp. zn. I. ÚS 1851/09

Nález Ústavního soudu ze dne 16.9.2009, sp. zn. II. ÚS 1303/09

Nález Ústavního soudu ze dne 3.12.2009, sp. zn. III. ÚS 1706/09

Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2010, sp. zn. I. ÚS 1413/10

Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2010, sp. zn. II. ÚS 1222/10

Nález Ústavního soudu ze dne 7.6.2011, sp. zn. II. ÚS 2780/10

Nález Ústavního soudu ze dne 5.10.2011, sp. zn. II. ÚS 1327/10

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23.11.1983, ve věci Van der Musselle v. Belgie, stížnost č. 8919/80

Stanovisko Pléna Ústavního soudu ze dne 12.9.2006, sp. zn. Pl. ÚS-st 23/06

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15.2.2006, sp. zn. Cpjn 200/2005

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 21 Co 603/2003-4321

Usnesení Krajského soudu v Ostravě, sp. zn. 9 Co 64/2005

Usnesení Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 15 Co 523/2004

Usnesení Krajského soudu v Plzni, sp. zn. 10 Co 880/2004

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 30 Co 627/2003

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31.8.2004, sp. zn. II. ÚS 150/04

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.10.2005, sp. zn. II. ÚS 294/05

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.2.2006, sp. zn. III. ÚS 42/06

Usnesení Ústavního soudu ze dne 28.2.2006, sp. zn. IV. ÚS 54/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14.4.2006, sp. zn. III. ÚS 225/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14.4.2006, sp. zn. III. ÚS 282/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 26.4.2006, sp. zn. IV. ÚS 180/06
Usnesení Ústavního soudu ze dne 11.5.2006, sp. zn. III. ÚS 283/06

Summary

Name of the text, you are holding in your hands, could be well translated as „*Decision making of Czech Constitutional Court and its influence on civil procedure*.“ It consist of three very separate parts, each of them following its own topic, linked up together only with major role of Constitutional Court (further „CC“). First chapter is dedicated to a slightly controversial case, which has been widely publicly discussed. The topic is strictly procedural, it refers to the possibilty of higher courts to remove and assign single cases to different judge/panel of judges. Although under certain circumstances allowed, in this case it seemed to be an unjustified violation of art. 38 par. 1 of Letter of human rights and I conclude arguments, which could justify such restrictive process.

Second one is following last ten years of interventions in Code of Civil Procedure, namely in regulation of review of appeal. In the first part are described reasons, why CC consider decision with missing justification unconstitutional and accordingly declares corresponding part of Code of Civil Procedure unconstitutional. In second part I analyze long-term contrary judgements of CC and Czech supreme court on admissibility of review of appeal which resulted in major part of regulation being declared unconstitutional. I summarize the judgements, chalange the arguments and finally I consider brand new regulation.

Last part is dedicated to executory procedure, more likely to a part of it – reimbursement of costs in case of halted proceedings. I describe development of decision making at general courts, including supreme court, which had alone been pretty divergent since the regulation became effective (2001). The view had even been partly united by the standpoint of supreme court published in law report, at the point of CC interference. I follow the reversal of CC opinion from ruling app. no. II. ÚS 372/04 to plenary standpoint nr. Pl. ÚS-st. 23/06 and carry on matching changes brought by new regulation and describing progress in decision making.

Klíčová slova/ Keywords/ Schlüsselwörter

Ústavní soud - odnětí a přikázání věci – dovolání – náhrada nákladů exekučního řízení

Czech Constitutional Court – Review of appeal – removal and assignment of a case – reimbursement of the costs of executory procedure

Tschechisches Verfassungsgericht – Entziehung und Anordnung des Rechtsstreits – Revision - Kostenersatz im Zwangsvollstreckungsverfahren